№ 169 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 4 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1910 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 4 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 169

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի՝ կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն՝ լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել ճաւ. եր հասցէ, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամակադրոշմով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Երևանի Հ. Հ. Թեմ. Դպրոց մտնել ցանկացողները

պէտք է օգոստոսի 15—30-ը իրանց խնդիրը՝ ծագկի և ծննդեան վկայականների հետ՝ ներկայացնեն դպրոց: Քննութեան ենթարկվողները պէտք է սեպտեմբերի 1-ին ներկայ լինեն: IV դասարանում ընդունելութիւն չը կայ:

Տեսուչ դպրոցի՝ Արշակ Չիլինգարեան

(չ.) (առ.) 900. 3—1

ՎՐԱՑ ՍԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆ

Այսօր, չորեքշաբթի, օգոստոսի 4-ին

18-րդ օր ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ

ԿԸՄԲՇԱՄԱՐՏԵՆ 5 ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԶՈՅԳԵՐ.

1) Վճռական ըմբշամարտ՝ ՌԱԶԻՆ—ՊԵՏՐՍՈՆ: 2) Հանդիսումն ԿԱՐՄԻՐ ԴԻՄԱԿԻ և ՆԱՋԻԻ: 3) ՎԱՆ-ՐՕՏԵՆ—ՄԻԽԵԼ-ՄԱՅԷՐ: 4) ՍԵՒ-ԴԻՄԱԿ—ԲԷՐՆԻԿԱԴՕ: 5) ՌԷՅԲԷՐ—ԿԱԼԿԱՈՒ:

Նախ քան ըմբշամարտը սկսվելը՝ երեկոյեան ժամը 9-ից—

ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ: Ըմբշամարտի սկիզբը երեկ. ժ. 10½-ին: Գները մատչելի են (30 կ. մինչև ր.): Այգում նուագում է կանանց երաժշտախումբը: Կայ փառահեղ խոհանոց:

(առ.) 902. 0—1

ԹՇՆԱՄՈՒ ՆՈՐ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Մենք յայտնել էինք, որ Կախէթին հասել է աղէտ, որ այնտեղ երևացել և բուն է դրել խաղողի այգիների աւերիչ ֆիլօկսերան:

Երկար ժամանակ պահպանում էին Կախէթը վարակումից:

Բայց այդ չաջողվեց:

Արգելված էր Քութայիսի նահանգից Կախէթ տանել տունկեր, վազեր և ամեն մի հողագործական իր, որ վերցված էր Քութայիսի նահանգի այգիների շրջանից:

Բայց և այնպէս արգելքը աննկատելի կերպով խախտվել էր և ֆիլօկսերան կարողացաւ մուտք գործել Կախէթի շրջանը:

Ֆիլօկսերան հաստատվել է արդէն մօտ հարիւր գիւղում:

Մինչև այժմ ֆիլօկսերան գտնվում էր Քութայիսի նահանգում, իսկ Կախէթը, Երևանեան նահանգը և Շիրվանի շրջանը ազատ էին այդ վտանգաւոր միջատի արշաւանքից:

Այժմ Կախէթն ընկնում է այդ արշաւանքի ազդեցութեան տակ:

Իսկ Արևելեան Անդրկովկասը դեռ ևս ազատ է նրանից, կամ գոնէ դեռ ևս այնտեղ չեն նկատվել ֆիլօկսերայի նշաններ:

Հաւանական է, որ ֆիլօկսերան ժամանակով անցնելու է և այդ տեղերը և թագաւորելու Անդրկովկասում ամենուրեք:

Եւ ուրեմն նրա վնասակար ազդեցութեան դէմ մաքառումներ մղելու եղանակը կազմակերպվելու է փոքր ի շատէ միատեսակ կերպով:

Ինչպէ՞ս է մաքառում, օրինակ, Քութայիսի նահանգի այգեգործը ֆիլօկսերայի դէմ:

Նա գիտէ, որ չէ կարող ոչնչացնել ֆիլօկսերան, ուստի նա հրաժարվել է արմատական ջնջման ծրագրից: Գուցէ գիտութիւնը ժամանակով նրա ձեռքը կը տայ և մի այդպիսի միջոց. բայց առայժմ կատարեալ արտաքսման հնար դեռ չէ գտնված: Ուստի այգեգործը առաջ է մղում հետևեալ եղանակը:

Աչքի առաջ ունենալով, որ ամերիկական վազերը շատ քիչ են վնասվում ֆիլօկսերայից, այգեգործը հեռացնում է իր վազերը և նրանց տեղ տնկում ամերիկական վազեր: Այն ժամանակ ֆիլօկսերան, որ որոշ հասակում ապրում է հողի տակ, արմատների վրա, անկարող է հանդիսանում վնասել այգիներին:

Բայց ամերիկական վազերը չեն տալիս համեղ խաղող և չեն գոհացնում եւրօպական կամ կովկասեան այգեգործների և սպառողների ճաշակը, ուստի այգեգործները ամերիկական վազի բունի վրա դրսում պատուաստում են խաղողի որթերի եւրօպական և ասիական տեսակները: Ստացվում է թուփ, որի արմատը ամերիկական է, իսկ ճիւղերը եւրօպական և կովկասեան:

Ահա այդ տեսակ կատարվում է մաքառումը ֆիլօկսերայի դէմ Եւրօպայում:

Այդ եղանակը գործադրվում է և Քութայիսի նահանգում:

Ֆիլօկսերան մնում է առաջվայ պէս Քութայիսի նահանգում, բայց նա չէ կատարում այն աւերումները, որ անում էր առաջ, երբ չը կային ամերիկական վազեր:

Այգեգործները ամեն տարի ընդարձակում են ամերիկական որթի տեսակի այգիները, վերցնելով ամերիկական վազերի տեսակները կամ Սակարայի տնկարանից, որտեղ յատկապէս զբաղված են այդ վազերի զարգացման և խնամատարութեան գործով, և կամ մասնաւոր տնկարաններից, որոնք ունեն վազերի տունկեր վաճառման համար:

Եւ այդպէս՝ Քութայիսի այգեգործութիւնն ինքը ընկղմված լինելով ֆիլօկսերայի միլիօնաւոր գիշատիչների ցանցում, այնու ամենայնիւ պահպանում է իր գոյութիւնը ամերիկական վազերի շնորհիւ:

Անշուշտ նոյն օրինակին պէտք է հետևի և Կախէթի այն շրջանը, որտեղ արդէն երևացել է ֆիլօկսերան: Նա ևս պէտք է ամերիկական վազեր տարածի իր այգիներում և այդ վազերի վրա պատուաստի Կախէթի խաղողի տեսակները:

Եթէ ֆիլօկսերան աւելի վաղ նկատված լինէր Կախէթում, երբ նա միայն երևացել էր մի կամ երկու տեղում, դեռ կարելի էր շատ եռանդուն միջոցներով, մեծ գումարներ ծախսելով, ծծմբաածխածին գործածելով, դուրս վռնդել նրան. բայց այժմ այդ դժուար է, ուստի ամենամեծ հոգատարութեան առարկաներից մէկն այն պէտք է լինի, որ թոյլ չը տրվի ֆիլօկսերային շարունակել իր արշաւանքը աւելի առաջ և վարակել նոր շրջաններ, որոնք փոքր ի շատէ զատված են այն շրջանից, ուր նա արդէն կատարում է իր աւերումները:

Ուրեմն պարզ է, որ պէտք է նախ ամեն կերպ աշխատել թոյլ չը տալ ֆիլօկսերային մուտք գործելու մի որևէ այգեգործական շրջան, երկրորդ՝ երևալուց յետոյ ոչնչացնել նրան իր առաջին օրրանում. իսկ երբ նա արդէն վարակել է մեծ տարածութիւն, մաքառել նրա վնասակար ազդեցութեան դէմ ամերիկական վազեր տնկելով:

Կախէթի այգեգործը պէտք է աչալուրջ կերպով հետևի իր թշնամու շարժման քայլերին:

Եւ չուշացնի մաքառման գործի կազմակերպութիւնը:

Ֆիլօկսերան յամառ և ուժեղ թշնամի է: Նա միլիարդների վնասներ է տուել իր ժամանակին:

Եւ որովհետև գտնված են նրան որոշ աստիճան զսպելու եղանակները, ուստի և պէտք է գործադրել այդ եղանակները:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բրիւսսէլ, 2 օգոստոսի

Ցուցահանդէսի բելգիական բաժնում օգոստոսի 1-ի երեկոյեան հրդեհ է առաջացել, որից այրվել են Աւենու-Դիւնանսիօնի բոլոր պաւիլիօնները: Ազատվել են հրդեհից՝ սպանական, բրազիլիական, դանիական, լիւքսենբուրգեան, արգենտինեան, շվէյցարական, աւստրո-ունգարեան, թիւրքական, պարսկական, ճապօնական, չինական, ամերիկեան և կանադական բաժինները: Ջրով վնասվել է իտալական բաժինը: Բրիւսսէլը նմանվում է պաշարված քաղաքի: Փողոցներում տիրում է արտասովոր կենդանութիւն: Գաւառից անհամար ժողովուրդ է ժողովվել քաղաքում: Գնացքները հնարաւորութիւն չունեն ամենքին փոխադրելու: Հրդեհը աջողվել է հանգցնել առաւօտեան 5 ժամին: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 2 օգոստոսի

«Սօժօն» կայարանում գնացքների ընդհարման ժամանակ սպանված են 36, վիրաւորված են 30 հոգի: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 2 օգոստոսի

Ներքին գործերի մինիստրը կարգադրել է խիստ հսկողութիւն ունենալ առանձնաբուժական դպրոցներում ընդունվող աշակերտների վրա: Պիտի ընդունվեն միայն այն անձնաւորութիւնները, որոնք ունեն գիմնազիայի և ռէալական դպրոցի ոչ ցած՝ քան VI դասարանի վկայագիր: Հոկտեմբերի 10-ին պիտի վերջացած լինեն ընդունելութիւնները: (Հ. Գ.)

Սպոկօն (Վաշինգ. նահ.), 2 օգոստոսի

Շրջակայքում սկսել է այրվել անտառը: Տաֆտ գիւղը, որ բաղկացած է 200 տնից, այրվել է: Հրկիզեալներին օգնութիւն հասցնելու համար զօրք է ուղարկվել: (Հ. Գ.)

Գրաց, 2 օգոստոսի

Բացվել է կենդանաբանների միջազգային կոնգրէսը: (Հ. Գ.)

Վիէննայում տեղեկութիւն է ստացված Ցետինիէից, որ այնտեղ նոր դաւադրութիւն է բացվել չէրնօգօրիական իշխան Նիկօլայի կեանքի դէմ:

Վիէննայի լրագիրները մատնանիշ են անում միջոցների անբաւարարութեան դէմ, որոնք ձեռք են առնվում Ռուսաստանում խոլերայի համաճարակի դէմ: Նրանք նկատում են, որ դրա շնորհիւ խօլերան սպառնում է տարածվել նաև Արեւմտեան Եւրօպայում:

Ինչպէս հաղորդում են Կ. Պօլսից, Թիւրք կառավարութիւնը մտադիր է արձակել պարլամենտը և նոր ընտրութիւններ նշանակել:

Լիսաբոնում լիբերալ կուսակցութեան կազմակերպած միտինգում ընդունված է մի բանաձև, որով պահանջում են եզուիտներին արտաքսել Պօրտուգալիայից:

Թէհրանում վերջին ընդհարումների ժամանակ կալանաւորված ֆէդայիների թւում կան 17 հոգի ռուսահպատակներ: Ռուսական դեսպանութիւնը պահանջել է պարսից իշխանութիւնից այդ կալանաւորվածների անուանացուցակը: («Ի.»)

Պետերբուրգից հեռագրում են «Каспій» լրագրին. «Բժշկական դեպարտամենտը մը-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

XVIII ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԷՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

VI

Ստոկհօլմ, 6 օգոստոսի (ն. տ.)

Ես արդէն նախորդ թղթակցութիւններիս մէջ ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդեցի խաղաղութեան կոնգրէսի մասին, որ բացվեց օգոստոսի 1-ին և փակվեց երէկ, օգոստոս 5-ին (ն. տ.):

Կատարելապէս ժամանակ չը կայ թղթակցութիւններ ուղարկելու, որովհետև ամբողջ օրերը առաւօտից մինչև կէս գիշեր զբաղված ենք լինում: Առաւօտեան ժամը 9—1-ը կոնգրէսի ընդհանուր ժողովներն են տեղի ունենում. ժամը 1—2 պէտք է գնալ նախաճաշելու. ժամը 2—4 ը զանազան յանձնաժողովներն են զբաղվում և մշակում առաջարկութիւններ, հարցեր, որոշումներ ընդհանուր ժողովի քննութեան և հաստատութեան ենթարկելու համար: Ապա ժամը 5—12-ին տեղի են ունենում ընդունելութիւններ, երեկոյթներ, դասախօսութիւններ, որոնց ամենին պիտի ներկայ լինել, յիշողութիւններ նշանակել տետրակի մէջ. Հազիւ ժամը գիշերվայ 1-ին կարողանում ենք մտնել մեր բնակարանները և հանգստանալ երկրորդ օրը նորից նոյն զբաղումն կեանքը սկսելու:

Երեք օր ևս, այն է օգոստոսի 6-ին, 7-ին և 8-ին, և մենք պէտք է Շուեդիայի ամենագեղեցիկ տեղերում զուարճական էկսկուրսիա կատարենք: Շուեդական կառավարութիւնը, թագաւորի հրամանով, կոնգրէսիստների այդ արշաւանքի համար յատկացրել է մի յատուկ luxe կոչված գնացք, որի բոլոր վագոնները բաղկացած են I կարգի կուպէներից՝ [illegible] բոլոր յարմարութիւններով: Արշաւանքին մասնակցող կոնգրէսիստների թիւը 200 է:

Ուստի թողնելով առ այժմ բոլոր այդ արշաւանքների, ընդունելութիւնների, հրապարակական ժողովների, երեկոյթների նկարագրութիւնը, ես հարկաւոր եմ համարում առաջ բերել կոնգրէսում քննված գլխաւոր հարցերը և նրանց մասին կայացած որոշումները:

1) Համաշխարհային խնդրագրի (պետիցիայի) հարցը.—Բօստոնից եկած միսս Աննա Էկշտէյն առաջարկում է տալ բոլոր պետութիւններին մի համաշխարհային խնդրագիր, ստորագրված՝ միլիօնաւոր անձերից երկրագնդի բոլոր ազգութիւններից, խնդրելով որ պետութիւնները որոշեն բոլոր միջազգային վէճերը ենթարկել միջազգային դատարանի լուծման, և այդ հարցը դարձնեն Հաագայում գումարվելիք III կոնֆերենցիայի օրակարգի խնդիր:

Կոնգրէսը որոշեց.—«Կոնգրէսը կրկնում է իր համակրութեան արտայայտութիւնը համաշխարհային այն խնդրագրի համար, որ այժմ ստորագրվում է և հրաւիրում է խաղաղութեան բոլոր բարեկամներին միանալ այդ ձեռնարկութեան: Նա հրաւիրում է կառավարութիւնների ուշադրութիւնը այդ համաշխարհային ցոյցի կարևորութեան վրա, որ ապացուցանում է, թէ ժողովուրդները սպասում են Հաագայի III կոնֆերենցիայից նոր դրական առաջադիմութիւններ դէպի ամբողջական, միայնն և պարտադիր արբիտրաժը (միջնորդ, իրաւարարական դատարան)»:

2) Միջազգային հասարակական օրէնսգիրք (Code international public).—Խաղաղութեան միջազգային բիւրօյի փոխ-նախագահ Էմիլ Արնօ պատրաստած լինելով միջազգային հասարակական օրէնսգրքի նախագիծը, բաղկացած 145 յօդուածներից, առաջարկում է կոնգրէսի քննութեան: Զեկուցանողը բացատրում է, որ դեռ 1867 թւից ի վեր եղել են մտածողներ, թէ խաղաղութիւն հաստատելու համար պէտք է կազմակերպել արդարադատութիւն ազգերի միջև: Եւ այդ նպատակին հասնելու համար իրանց ջանքերը գործադրել են շարունակ խաղաղութեան համաշխարհային կոնգրէսներ կազմակերպելով: Հռոմի կոնգրէսը մշակեց մի քանիսը այն սկզբունքներից, որոնք պէտք է այդ օրէնսգրքի անվիճելի հիմունքը կազմեն: Յայտարարվեց այդտեղ, թէ յարաբերութիւնները ազգերի միջև պէտք է ղեկավարվեն նոյն սկզբունքներով, որոնցով ղեկավարվում են յարաբերութիւնները անհատների միջև. ուրեմն՝ արդարադատութիւնը պէտք է գերակշռէ և երբեք ոյժը. թէ ազգերի աւտօնօմիան պէտք է անբռնաբարելի լինի և թէ, վերջապէս, ամեն մի ազգ անկապտելի իրաւունք ունի կարգադրել իր գոյութիւնը՝ ինչպէս կամենում է, ինչպէս Կանտ փիլիսոփան դեռ 1795 թ. արտայայտել է այդ սկզբունքը: Արդ, Հաագայի I և II կոնֆերենցիաները մինչև այսօր զբաղվել են միայն պատերազմների օրէնքներով. անհրաժեշտ է, որ նրանք զբաղվեն և խաղաղութեան օրէնքներով, և պէտք է աշխատել, որ III կոնֆերենցիան զբաղվի այդ հարցով, ուստի և այդ նպատակով կազմվել է միջազգային հասարակական օրէնսգրքի նախագիծը, որի ընդհանուր հիմունքները և էութիւնը հետևեալն է.

«Յարաբերութիւնները ազգերի միջև կանոնաւորվելու են իրաւունքի և բարոյականութեան նոյն սկզբունքներով, որոնցով կանոնաւորվում են յարաբերութիւնները անհատների միջև. ազգերն իրանք կարող են ընտրել իրանց դատաւորներին. այն ազգերը, որոնք չեն կամենայ հպատակել արտասանված դատավճիռներին կամ որոնք կը մերժեն իրաւարարական դատարան գնալ, նրանց դէմ կը գործադրվեն հարկադրիչ միջոցներ, բայց այդ միջոցները չեն լինի պատերազմի միջոցներ, այլ այդ ազգերը կը յայտարարվեն արտաքոյ ազգերի, այսինքն բոլոր միւս ազգերը կընդհատեն նրանց հետ իրանց յարաբերութիւնները. և որովհետև այդ պատիժը խիստ իրական է, ուստի ըմբոստ ազգը ստիպված կը լինի հպատակել»:

Կոնգրէսը որոշեց.—«Կոնգրէսը նկատողութեան առաւ միջազգային հասարակական իրաւունքի օրէնսգրքի նախագիծը, ներկայացված պ. Էմիլ Արնօյի կողմից: Կոնգրէսը յանձնում է մի յատուկ յանձնաժողովի՝ քննելու համար յօդուածները և վերջնականապէս մշակելու կառավարութիւններին ներկայացնելի բնագիրը, իբրև հիմն Հաագայի III կոնֆերենցիայի աշխատութիւնների: Յանձնաժողովը կը նշանակվի խաղաղութեան միայուն բիւրօյի ձեռքով՝ որին իրաւունք է տրվում հրաւիրել կօօպտացիայով և ուրիշ անդամներ»:

3) Ֆինլանդական հարցը.—Ֆինլանդական հարցի համար մի ընդարձակ զեկուցում ներկայացրել էր ֆինն սենատոր Լէօ Միխէլինը, որ կարդաց այդ զեկուցագիրը օգոստոսի 4-ի նիստում: Կոնգրէսը, այդ զեկուցման ընթերցումից յետոյ, ունեցաւ երկար վիճաբանութիւններ, որոնց չը մասնակցեցին ռուս պատգամաւորները, յայտարարելով որ իրանց բացակայութիւնը այդ հարցի քննութեան ժամանակ ներելի պէտք է նկատվի: Այդ առիթով իշխ. Պ. Դօլգօրուկօվ, Մոսկվայի պատգամաւորը, կարդաց հետևեալ յայտարարութիւնը. «Իմ անձնական կարծիքս ֆինլանդական հարցի մասին նոյնն է, ինչ որ իմ բարեկամների, այն է սահմանադիր-ռամկավարականների (կադէտների) կարծիքը, և բղխում է այն ճառերից, որ նրանցից ոմանք արտասանել են Պետական Դումայում: Այդ կարծիքը հանրածանօթ է Ռուսաստանում և Ֆինլանդիայում: Մենք ոչ որից չենք թաքցնում այդ կարծիքը և այսուհետև ևս մենք կը գործադրենք մեր բոլոր եռանդը՝ մտցնելու համար Ռուսաստանում արդարութեան և հաւասարութեան սկզբունքներ ֆինլանդական ժողովրդի վերաբերմամբ: Սակայն երբ այստեղ միջազգային կոնգրէսում վիճաբանվում է ռուսական քաղաքականութեան մի հարց, ռուս պատգամաւորների դրութիւնը, ինչպէս դիւրաւ կարելի է հասկանալ, շատ փափուկ և դժուարին է, ուստի և աւելի նախամեծար եմ համարում չը մասնակցել այդ վիճաբանութիւններին և հեռանալ»:

Կոնգրէսը յոյս է յայտնում, որ ռուս ժողովուրդը, աւելի լաւ ըմբռնելով իր իսկական շահերը և ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի իղձերը, չի յապաղի վերահաստատել Կայսրութեան և Ֆինլանդիայի Մեծ-Դքսութեան միջև մի իրաւագիտական համաձայնութիւն, համապատասխանող երկու կողմերի իրաւունքներին և շահերին:

Պէտք է ասեմ, որ ֆինլանդական հարցից բացի կոնգրէսը շօշափել էր և լեհացիների ու հրէաների հարցերը, ուստի և ռուս պատուիրակները՝ օգոստոսի 4-ին ներկայացրին նաև հետևեալ յայտարարութիւնը.

«Ռուսաստանի խաղաղութեան ընկերութիւնների պատգամաւորները, պայքարելով հանդերձ իրանց երկրում բոլոր օրինական միջոցներով արդարութեան և իրաւունքի սկզբունքների յաղթանակի համար՝ Կայսրութեան բաղկացուցիչ բոլոր ազգերի վերաբերմամբ, համարում են, որ իրանց երկրի արժանապատւութեան դէմ գործած կը լինէին, եթէ մասնակցէին իրանց երկրի քաղաքականութեան վերաբերեալ վիճաբանութիւններին և որոշումներին միջազգային ժողովների մէջ, ուստի և խնդրում են մտցնել արձանագրութեան մէջ իրանց բացակայութիւնը: Իվան Եֆրեմօվ՝ անդամ Պետական Դումայի, Պ. Դօլգօրուկօվ և Բրիանչանինօվ»:

Հ. Ա.

(Կը շարունակվի)

շակում է մի նախագիծ յատուկ բժշկական ոստիկանութիւն կազմելու համար։

Սեպտեմբերի 9-ին Պետերբուրգում կայանալու է միջազգային մանկաբարձական գինեկօլօգիական կօնգրէս։ («Ե.»)

Վիլնա, 23 յուլիսի

Ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն յայտնել է, որ ժող. լուս. մինիստրի կարգադրութեամբ այս տարուանից սկսած հրէական բոլոր մասնաւոր դպրոցները զրկւում են իրաւունքից։ («Բ.»)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Բերլին, 2 օգոստոսի

«Տագեբլատի» աշխատակցի հետ խօսակցելիս Ջաւիդ-բէյը յայտնել է, որ Թիւրքիայի և Բուլղարիայի միջև չէ կարող ընդհարում առաջ գալ, որովհետև բուլղարների գործը չէ՝ թէ Թիւրքիան ինչ է անում Մակեդոնիայում։ Բուլղարական հեռ. գործակալութիւնը հրաշալի կերպով կարողանում է յերիւրել զանազան սէնսացիօն հեռագիրներ և սպառնական նօտաներ։ Թիւրքական կառավարութիւնը մեծ բաւականութեամբ ողջունում է, որ գերմանացիները համապատասխան գնահատութիւն են տալիս Սօֆիայի բանսարկուներին։ Մակեդօնական հարցի գոյութեան մասին Թիւրքիան լսել անգամ չէ ուզում։ Բոլոր հաղորդագրութիւնները թիւրք զինուորների խստութիւնների մասին չարամիտ յերիւրանքներ են։ (Հ. Գ.)

Բերլին, 2 օգոստոսի

Ջաւիդ-բէյը Մարիենբադ է ժամանել Թիւրքական դեսպանի ուղեկցութեամբ։ Պետ. Հեռ. Գործակալութեան թղթակիցը բանկային շրջաններում իմացել է, որ, աչքի առաջ ունենալով այն խոչընդոտները, որոնք կարող են առաջ գալ Թիւրքական փոխառութեան առաջ՝ Ֆրանսիայում, Ջաւիդ-բէյը պայմանական համաձայնութիւն է կնքել այնտեղի բանկիրների հետ։ Ենթադրում են, որ Բ. Դուռը բանակցութիւնների մէջ կը մտնի ֆրանսիական կառավարութեան հետ դժուարութիւնները հարթելու նպատակով։

Անաջողութեան դէպքում բանակցութիւնները կը վերանորոգուեն Բեռլինում։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 31 յուլիսի

Թիւրքական դեսպանը խիստ բողոքել է մակեդօնական գործերի մասին բուլղարական ներկայացուցիչների Լօնդօնում արած յայտարարութեան առիթով։ Նա այդ քայլի մէջ տեսնում է անթոյլատրելի միջամտութիւն Թիւրքական ներքին գործերին։ («Բ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԾԵՐ, ՆԵՐԿԵՐ

XLVII

Կեանքը ուժեղ թափով առաջ է մղում հայ ուսուցչի ապահովութեան խնդիրը։ Հայ ուսուցչի ապահովութիւնը՝ հայ դպրոցի ապահովութեան խնդիրն է։

Հայ դպրոցը հայ կուլտուրայի բոյն է։

Կուզենք ունենալ մեր սեփական կուլտուրան, պէտք է ունենանք և մեր դպրոցը։

Իսկ դպրոց ունենալ՝ կը նշանակէ ունենալ մի կադրա, մի արմիա ապահովված կուլտուրական մշակների՝ ուսուցիչների։

Նապոլէոնի զինուորները քանի որ կուշտ էին, տաք էին հագնուած, մի խօսքով՝ քանի որ կար դրամ, առիւծի պէս էին կռւում. բայց հէնց որ ռուսական մօրօզը խփեց. սովը օձի նման սողաց նրա արմիան, սկսեց կազմալուծութիւնը, ջարդուելով ռուսական հայրենասիրութեան, ժողովրդի հարուածների տակ։ Եւ վերադարձաւ ֆրանսիացի գզգզուած գրենադերը, որը կնոջ իւբկայով, որը շուրջառով, որն էլ ֆրանսիական պատառոտած ֆրակի մէջ կոճկված։

Եւ Նապոլէոնը յիմար չէր, որ ասում էր, թէ պատերազմ մղելու համար հարկաւոր է երեք բան՝

Դրամ, դրամ և դրամ։

Դրամ հարկաւոր է ոչ միայն թշնամու դէմ պատերազմ մղելու համար. դրամ հարկաւոր է, աւելի քան հարկաւոր է, տգիտութեան դէմ կռիւ մղելու համար։

Մեր տգիտութիւնը դարաւոր է և անառիկ, իսկ մեր զէնքը բութ և ժանգոտած։

Եւ որքան մենք չը զարնենք եօթգլխանի գիւի՝ մեր տգիտութեան վզին, ճիգ չը թափենք, նրա կաշին անգամ չի քերթվի։

Եւ այդ անառիկ, դարերով կռւված մեր տգիտութեան դէմ մենք շարել ենք մեր ողորմելի դպրոցները, իրանց ողորմելի ուսուցչութեամբ։

Հայ ուսուցչութիւնը ինձ յիշեցնում է Նապոլէոնի արմիան, որը իւբկա առած, որը շուրջառ և որը կոճկված ֆրակով՝ մեր տգիտութեան ամենաբարձր МОРОЗЪ-ի աստիճանի տակ։ Եւ հայ ողորմելի, գզգզուած գրենադերը փչում է, շոգում է իր փտացած մատները ջերմացնելու, տաքացնելու համար, երբ սառած է ամբողջ մարմինով, երբ ոտները քարշ է տալիս սառած, ցրտահար եղած КОЛОДА-ի նման։

Ջերմութիւն, կրակ, շոգի որտեղից պիտի ստանայ հայ գրենադերը, երբ օձի նման ներս է սողում նոյն շարքերը, չքաւորութիւնը և անօրինակ թողլվածութիւնը (заброшенность)։

XLVIII

Մեր կեանքը ուժեղ կերպով առաջ է մղում հայ ուսուցչի ապահովութիւնը, գանձարկղի թէ մի այլ միջոց առաջարկելով նրան։

Գեղեցիկ բաներ, գործեր, ձգտումներ շատ կան, բայց գեղեցիկ կերպով իրականացած գործեր, ձգտումներ շատ քիչ կան։

Մանաւանդ մեր կեանքում, Արևելքի զաւակների կեանքում, գեղեցիկ գործերը միշտ դեզհարմօնիա են կազմում գեղեցիկ խօսքերի հետ։

Միթէ դուք չը գիտէք, որ հայը ձեր աչքին կասէ՝

— Ի՜նչ գեղեցիկ աչքեր ունէք, հրաշալի են։

Բայց ձեր ետքից՝

— Հաւի, կատուի աչքեր են, զզուելի է։

Նա՝ հայը Արևելքի զաւակ է. պէտք է ձեր երեսին գովի, շողոքորթի, որ մի շահի կամ աբասի պլոկի, պոկի ձեզանից։

Չես գովի, շողոքորթի—չես ստանայ։

Ճշմարտութիւնը ասելու քաղաքացիական քաջութիւն չենք ունեցել մենք։

Ճշմարտութիւնը ասելը՝ հայհոյելը հետևանք է եղել, երբ կարված է եղել մեր յոյսը մի շահի պլոկելու, պոկելու։

Բարձրացէք սովորական կեանքի աւելի բարձր, մտքի, գաղափարի աշխարհը և կը տեսնէք նոյն «սքանչելի աչքերը» փոխարինված «հաւի աչքերի»։

Հայկական գործիչը նախ քան ձեռք կգցելը մի որևէ շահի, աբասի, նա կասէ, կերգէ ձեզ սքանչելի խօսքեր. բայց հետևեցէք նրա գործին, քայլերին և կը տեսնէք, որ դա նոյն տիպի խաչագող է եղել, միայն աւելի նուրբ, բարձր բանգի։

XLIX

Ես շեղվեցի, բայց երբեմն շեղվելը լուսաբանում է շատ կողմնակի և հարկաւոր հարցեր, բաց է անում և ուրիշ դռներ, որոնցից վաղ թէ ուշ անցնելու էինք մենք։

Ասում եմ՝ գեղեցիկ գործեր շատ կան, բայց իրականացնելը գեղեցիկ կերպով՝ մեզ տրված չէ։

Եւ՛ դա ունի իր խոշոր և շատ խոր պատճառը։

Դա մեր կարճատեսութիւնն է։

Хоть на часъ, да калифъ. Եկել է Արևելքից։

Մի ժամով էլ լինի, բայց խալիֆա եմ։

Մեր գործերը բոլորը մի ժամով խալիֆա են։

Մեզ հետաքրքրում է հիմա, այս րօպէիս եղածը, արտադրողը, իսկ ապագան, վերջը՝ դա ոչ հետաքրքրական է և ոչ էլ տեսնում ենք։

Տեսել էք՝ ինչպէս հայը ձեզ տաք-տաք կը հակաճառի, երբ ասէք, որ դուք ձեռնարկել էք մի մեծ կամ փոքր գործի և առայժմ օգուտ չունէք։

Լինի դա անձնական թէ հասարակական գործ։

Վիճաբանող հայկական իրականութիւնը տաքացած կը շարունակի՝

— Շահին ցոյց տուր, շահին։

— Օգուտը, օգուտը։

Եւ երբ դուք ասէք, թէ օգուտը սպասում էք մէկ-երկու տարուց յետոյ, այն էլ այնպիսի օգուտ, որ չը ծածկի բոլոր վնասները, հայ իրականութիւնը կը ծաղրի և կը զարմանայ ձեր վրա։

Զարչի հայը, ողորմելի դուքանչի հայը այնքան անհեռատես է և միամիտ, որ հողի մէջ ձգած խաշխաշի փոքրիկ սերմը ուզում է տեսնել գետնից իսկոյն բուսած հրաշալի ծաղիկ։

Դա հնդկական ֆակիրների գործ է։

Դա աչքակապութիւն է։

Իլլիւզիոն է։

Իսկ գործ, հսկայական կուլտուրական գործ առաջ բերելու համար հարկաւոր է աշխատանք, անդուլ աշխատանք և ձգել դրամ հիմքը՝ հսկայական կուլտուրական գործի շէմքին։

Իսկ ձեր պահանջած հիմա՝ այս րօպէիս օգուտը, օգուտը՝ շահին՝ աչքակապութիւն է, ֆօկուս է։

Դա ձեզ համար հնդկական ֆակիրը կանի։

L

Առողջ, դրական գործ ստեղծելու համար պէտք է առողջ, դրական, այն էլ անդուլ աշխատանք և դրամ։

Դիմացս դրած է մի հայ մարդու հսկայական աշխատանքը։

Դա Դաղբաշեանի «Բառարանն» է։

Մի մարդ, որ ընդունակ է եղել 10 տարի շարունակ նստել աթոռին և մեղուի նման հաւաքել, ժողովել, կազմել, կապակցել, նա կարտադրի այդպիսի մի հսկայ աշխատանք։

Եւ ես հաւատում եմ, որ հայ իրականութիւնը ծնելու ընդունակ է այդպիսի «չինացիներ», որոնք ընդունակ կը լինեն շարելու չինական հսկայական պատեր։

Բայց դրանք քիչ են, համարեա չը կան։

Մի Դաղբաշեան, մի հանգուցեալ Ալիշան, դրանք նմուշներ են, դրանք կենդանի «պրինցիպներ» են. հարկաւոր է ստեղծել կադրա-սերունդ, որն ընդունակ լինէր նոյն Դաղբաշեանի նման տասնեակ տարիներ կպչելու, նստելու աթոռին և ժողովելու, հաւաքելու, կապակցելու, ստեղծելու։

Ո՞ւր է այդ, կա՞յ մեր իրականութեան մէջ։

Չը կայ։

Իսկ առանց լուրջ, խոշոր, դրական աշխատանքի ոչինչ հիմնաւոր և առողջ բան չէ կարելի ստեղծել։

Եւ այսօր, երբ կեանքը առաջ է մղում այնպիսի մի խոշոր հարց, ինչպիսին է հայ ուսուցչի, ապա և հայ դպրոցի՝ կուլտուրայի ապահովման հարցը, ես յուսահատվում եմ, որ դա իրականանայ։

Հրապարակում չը կայ խոշոր աշխատանք, առողջ աշխատանք։

Եւ նոյնիսկ չէ նկատվում հոսանք այդ ուղղութեամբ։

Դուք կը լսէք լաւ-լաւ ցանկութիւններ կամ խիստ դժգոհութիւն, անվերջ տրտունջ և իրաւացի տրտունջ, դժգոհութիւն, բայց հարցը, որ կեանքն է առաջ մղում լուծելու համար, չէ լուսաբանված, չէ ուսումնասիրված և կարևորութիւն էլ չէ զգացվում, կարծես։

LI

Կուզենայի միտքս աւելի պարզել։

Այսօր, երբ տիրում է սոսկալի անկազմակերպ վիճակ մեր դպրոցական գործում և ուսուցիչների մի վիճակ, որին կարելի է ասել միայն՝ non plus ultra, պահանջվում է չափազանց, այդ խնդրի խոր ուսումնասիրութիւն։

Քիչ չեմ լսել ես առարկութիւններ, որ մեր ուսուցիչը աւելի շատ ռոճիկ է ստանում, քան օտար դպրոցների ուսուցիչները. մինչդեռ զարմանալի է մի բան, որ օտար տեղը գտած սև հացը չեն փոխում մեր սպիտակ բուլկի հետ։

Կարծեմ օրինակներ շատ կան, երբ կըրկնակի բուլկի են տալիս, միայն թէ գայ և շինի մեր կոտրած երդիկը, ծածկի մեր կաթող տունը. և քչով բաւականանալով օտարի մօտ չեն գնում մեր վարպետները, մեր խրճիթը շտկելու, նորոգելու։

Ինչու։

Չը կայ մեզ մօտ ապահովութիւն։

Այսօր ձեզ կը համբուրեն, ձեր գլուխը կը շոյեն, վաղը կը թքեն ձեզ վրա և վզակոթներից տալով դուրս կը վանեն ձեզ։ Քիչ է այդ. դեռ մի լաւ էլ ձեզ խաթրանով (деготь) կը սևացնեն, կը ներկեն։

Այսօր ձեր յօբելեանը կը կատարեն և ովասաննաներ կը կարդան ձեզ, վաղը ձեզ փողոցներում քաղցած թափառել կը տան։

Ողորմելի ազգ։

Այսպիսի պայմաններում ստեղծվել կեանք, մի որևէ կեանք, ենթարկվել կրիստալիզացիայի՝ սաղմվել չէ կարող։

Այդպիսի պայմաններում մեր կեանքը միշտ կը մնայ նոյն բուրդան, որտեղ կարող են սողալ և ամեն տեսակ սողուններ, գորտեր, և դուք չէք տեսնի, նկատի։

LII

Ապահովել մեր ուսուցչութիւնը, դպրոցը, կուլտուրան՝ կը նշանակէ ստեղծել կեանք որոշ, սաղմված, պարզել բուրդան, տալ տուրումբշ լինելու բուրդային և ապա արգելն սողուններին, գորտերին դուրս շպրտել։

Եւ ահա այն ժամանակ մեր կեանքը կը գտնի իր հոսանքը, ուղղութիւնը, և կը կազմակերպվի ամեն ինչ, և՛ գանձարկղը, և՛ դըպրոցը և ինչ կամենաք։

Գանձարկղը ուսուցչի համար պէտք է. և հիմա, այս րօպէիս պէտք է ձեռնարկել, առանց ուշացնելու, по американски, իսկոյն գործին ձեռնարկել։

Բայց առաւել ստեղծել ապահով, ամուր վիճակ ուսուցչի համար։

Նրան շարժելը պիտի դժուար լինի, քան ժայռը տեղից օրօրելը։

Եւ այն ժամանակ կը սաղմվի և՛ դպրոցը և՛ կուլտուրան։

Եւ այն կադրան—ուսուցիչները, որոնց դուք և տգէտ, և անգէտ, և անկուլտուր, և ինչ ասէք չէք կոչում—այն ժամանակ կրկնակի առաջադիմութեան շաւղի վրա, որովհետև ապահով է, խաղաղ է, հանգիստ է նրա հոգին և նա՝ ինչպէս փոքրիկ խմորոյքը կոլոլվելով, սրբվելով ալիւրին՝ կը դառնայ մեծ, եկած, ուժեղ խմոր։

Յակովբ Գենջեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ղըլ-Ջախչախ, 29 յուլիսի

Շիրակի մի քանի մասերում իւրաքանչիւր տարի Վարդավառի տօնին լինում են մեծ հանդէսներ. օրինակ՝ այդ օրը Հառիճ են հաւաքվում շրջակայ բոլոր գիւղերից. մանաւանդ շատ Ալէքսանդրապօլից եկած ուխտաւորները Հառիճի վանքի ամբողջ սենեակները լցնում են և գիւղը դառնում է քաղաք։ Նոյնպիսի հանդէս լինում է նաև Թիքնիզի բարձրաւանդակում, հին, Բագրատունեաց ժամանակներից մնացած՝ պալատների աւերակների տակ։ Այդտեղ են հաւաքվում մօտակայ բոլոր գիւղերից նրանք, որոնք ցանկանում են մի ուրիշ գիւղից հարս բերել, կամ հարս երթալ. այնտեղ են գալիս Ղըլ-Ջախչախից, Ուզունքիլիսայից, Բայրախտարից, Փիրվալիից, Բաշ-Շիրակից, Դահարլուից, Տավշան-Ղշլաղից և շատ ուրիշ գիւղերից։

Անշուշտ այդ շատ լաւ է, որ գիւղացի երիտասարդները իրար հետ ծանօթանում են. այդպիսով նրանք ընդլայնում են իրանց մտաւոր հորիզօնները և աշխարհագրական քարտէզները։

Բայց այժմ, երբ յիշված գիւղերից մի քանիսում խօլերան բոյն է դրել և, մանաւանդ այն տեղը, ուր կատարվել է Վարդավառի հանդէսը, Թիքնիզը ճանաչված է որպէս խօլերայով վարակված, մեր կարծիքով՝ անթոյլատրելի էր այդ համախմբումը, որը կարող էր աւելի արագ տարածել խօլերան հանդէսին եկողների գիւղերում։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

Սղնախ, 28 յուլիսի

Մեր հարևան վրացիները մեզանից երջանիկ են հասարակական գործերում։ Նրանք միշտ կազմակերպում են ներկայացումներ թէ քաղաքում և թէ գիւղերում, մինչդեռ հայոց ներկայացումներն այլ ևս յաճախ տեղի չեն ունենում։ Հայ սիրողների մէջ տիրել է լռումն և յուսահատութիւն։ Չը կայ գործի ղեկավար, որ նախաձեռնութիւն վերցնէ և կազմակերպէ պարբերական ներկայացումներ։ Աղաբէգ Սեբերբեկեանի 1906 թ. կազմակերպած ժողովրդական էժանագին ներկայացումները ցոյց տուին, որ կարող են յաջողութիւն ունենալ։ Հարկաւոր է միայն տոկուն կամք և բարի ցանկութիւն։

Մուկուզանի գիւղում տեղի ունեցաւ հայոց եկեղեցու օրհնութիւնը։ Ինչպէս հաղորդել էինք, այդ եկեղեցին, յանուն ս. Գէորգի, իր հաշուով կառուցել է տեղացի Գիօրգի Մկէրվալիան, ցանկութիւն յայտնելով որ թաղվի նոյն եկեղեցու գաւթում։ Այս գիւղում բնակվում են 35 տուն հայեր։

Գաւառում աւելանում են նոր դպրոցներ։ Լագոդեխ և Ցօբլիբ-Կօլօգի աւաններում շինական հասարակութիւնները կառավարութեան օժանդակութեամբ կառուցել են դպրոցական շինութիւններ, պետական երկդասեան դպրոցների համար։ Մինչև այժմ այդտեղ գոյութիւն ունէին միդասեան դպրոցներ։

Խօլերան բարեհաճեց ժամանել մեզ մօտ։ Մինչև այժմ խօլերայից հիւանդացել է մի հոգի միայն։ Դերձակ Առիկօ Բէժանեանը, վերադառնալով Թիֆլիսից, ճանապարհին հիւանդանում է խօլերայով և գալով Սղնախ՝ վախճանվում է։ Նրա բնակարանն ախտահանվեց։

N. N.

Մանգլիս, 27 յուլիսի

Մի քանի անգամ առիթ ունեցայ յայտնելու Մանգլիսի տեղի դրութեան և առաւելութիւնների մասին, սակայն լաւ կողմերի հետ ի միասին ունի և իր պատահական պակասութիւնները, որոնցով մեծ մասամբ ժողովուրդն է տուժում։ Յայտնի է, որ ամառային սեզոնի ընթացքում ժողովրդի մեծ մասը ձեռք է բերում, այսպէս ասած, պարկի տոմսակներ, անարգել օգտվելու դրանից՝ իբրև լաւ զուարճատեղի։ Սակայն այն հանգամանքի շնորհիւ, որ համարեա թէ ամենայն երեկոյ պարկում տրվում են զանազան հիմնարկութիւնների օգտին և զանազան նպատակներով մերթ ներկայացումներ և մերթ էլ զբօսանքներ, պարկ մտնել ցանկացողները ստիպված են լինում նոր տոմսակներ վերցնել և կրկնապատիկ ծախսեր անել. ուստի պէտք եղած կերպով չեն օգտվում տոմսակ ունեցողները, չը նայած որ նրանք այս դէպքում իրաւունք ունէին անարգել մտնելու վերոյիշեալ պարկը։ Ժողովրդի մեծ մասը, մանաւանդ տոմսակաւորները, յայտնում են իրանց դժգոհութիւնը։ Այս հարցի մասին խօսում են շատերը։

Բ. Բերինեան

Ջարջօյ (Անդրկասպ. երկիր), 27 յուլ.

Ջարջօյը էմիրի մայրաքաղաքից՝ Հին-Բուխարայից 4 ժամվայ հեռաւորութիւն ունի (երկաթուղով)։ Շատ մօտ լինելով արքայանիստ քաղաքին՝ Ջարջօյի վրա մեծ խնամք են դարձնում թէ ռուսաց ադմինիստրացիան և թէ էմիրի կառավարութիւնը։

Ջարջօյն ունի տղայոց գիմնազիա, որի սեփական շէնքը կառուցանելու համար էմիրն իր գանձարանից յատկացրել է 60,000 ր.։ Գիմնազիայի շինութիւնը սկսված է. նա երկյարկանի է, կը վերջանայ առաջիկայ տարի։ Տղայոց գիմնազիան պետական է, քաղաքի կենտրոնում, շատ յարմար տեղ. արդէն ունի չորս դասարան. ուսման թոշակը 40 րուբլի է։

Աղջկանց պրոգիմնազիան, որ այս տարի է բացվում ոչ թէ պետական է, այլ քաղաքի միջոցներով պիտի գոյութիւնը պահէ։ Աղջկանց պրոգիմնազիան հեռու է ընկած, «Նոր-Բազար» կոչված թաղամասում, երկաթուղու միւս կողմը։

Ամիս առաջ քաղաքը մի հրէայից գնեց յիշեալ պրոգիմնազիայի համար սեփական տուն, վճարելով 11,000 ր.։ Ունի արձակ բակ, լայն ու յարմար սենեակներ։ Առաջիկայ ուսումնական տարի օրիորդաց պրոգիմնազիան կունենայ նախակրթարան՝ առաջին և երկրորդ դասարաններով։ Ուսման թոշակն է 100 րուբլի։

Օրիորդաց պրոգիմնազիայի հոգաբարձութիւնը բաղկացած է 5 հոգուց, որոնց նշանակում է տեղիս ռուսաց ադմինիստրացիան։ Այդ կազմի մէջ է հայերից Իսրայէլ Գասպարեանը, որը նոյնպէս հոգաբարձու է և հայոց դպրոցում։ Չը նայած որ Գասպարեանը կրթութիւն ստացած մարդ չէ, բայց ընդունակ անձն է. ունի գործելու մեծ եռանդ, ըմբռնում է կրթութեան, լուսաւորութեան արժէքը։

Հարևան քաղաքների մէջ Ջարջօյը իսկապէս բացառութիւն է կազմում։ Նրանից էլ աւելի մեծ, էլ աւելի վաճառաշահ քաղաքները չունեն միջնակարգ դպրոց, օրինակ՝ Մերվը, Նոր-Բուխարան և նոյնիսկ Կօկանդը։

Ուրախալի է Ջարջօյի համար այն երևոյթը, որ ազգաբնակութեան մատաղ սերունդը հնարաւորութիւն է ստանում միջնակարգ կրթութիւն ձեռք բերել։ Երանի թէ ամեն քաղաք ունենար միջնակարգ դպրոցներ, որոնց պահանջը շատ մեծ է։

Ողջունելով օրիորդաց պրոգիմնազիայի բացումը, գովում ենք տեղական ադմինիստրացիայի ջանքը այս բարի, այս վսեմ գործի համար, որին ինիցիատոր է եղել։

Ի դէպ. պատրաստութիւններ են տեսնվում սեպտեմբերի 15—20-ը տալ հայկական երեկոյթ, որին մասնակցում է տեղիս ռուս ինտելիգենցիան։ Գոյացած արդիւնքի կէսը յօգուտ հայոց դպրոցի է, իսկ կէսն էլ օրիորդաց պրոգիմնազիայի։

Նորեկ

Նոր-Բայազէտ, 29 յուլիսի

Մեր քաղ. վարչութիւնը տարվայ ընթացքում 15 նիստ ունի նշանակած, այն է՝ ամիսը մի անգամ, իսկ տարվայ վերջին 3 ամիսը՝ 2-ական նիստ։ Սակայն քաղաքի լիազօրները այդքան սահմանափակ նիստերին էլ կանոնաւոր կերպով չեն յաճախում։ Օրինակ՝ ապրիլ, մայիս և յունիս ամիսներին դումայի նիստերը բոլորովին չը կայացան 15 լիազօրների օրինաւոր թիւը չը լինելու պատճառով։ Վարչութիւնը կազմված է 15 լիազօրներից՝ քաղաքային աւագը հետները հաշուած։ Իւրաքանչիւր ամսի 20 ին, ժողովի նշանակված օրը, գալիս են 5—6 հոգի և մի ժամ սպասելով դատարկաձեռն յետ են դառնում՝ առանց ժողով կայացնելու, քանի որ միւս մեծամասնութիւնը չէ բարեհաճում գալ վարչութեան ժողովներին։ Թող զարմանալի չը թւայ, եթէ ասեմ, որ նոյնիսկ այս 1910 թ. վարչութեան նախահաշիւը մինչև յունիս չէր կազմված. մի կողմից վարչութիւնը դժուարանում էր կազմել իր տարեկան հաշուեկշիռը, քանի որ մուտքը ելքին հաւասար չէր, իսկ միւս կողմից անդամները այսօր վաղն էին գցում նախահաշիւը նայելու վերաբերմամբ։

Դումայի նիստերին չը յաճախող անդամների նկատմամբ նախկին տարիներում որոշում է կայացել՝ առաջին անգամ չը ներկայացող (առանց յարգելի պատճառի) անդամին նկատողութիւն անել ժողովում, երկրորդ անգամին՝ 5 ր. տուգանք վերցնել, իսկ երրորդ անգամին՝ հրաժարեցնել վարչութեան անդամութիւնից։ Սակայն այդ որոշումը երբէք չը գործադրվեց և թղթի վրա մնաց իբրև լոկ որոշում, թէպէտ դա մի անպատուաբեր հանգամանք է հասարակական գործողների վերաբերմամբ։ Եւ այդպիսով մեր ձայնաւորները չը յաճախելով վարչութեան նիստերին, քաղաքային գործերի մեծ մասը երեսի վրա է մնում։

Միւս կողմից պէտք է նկատել, որ լիազօրներից մի քանիսն էլ յոգնած են երևում (մի՞թէ շատ գործելուց) և բացի դրանից նոր ընտրութիւնների խնդիր կայ։ Երրորդ կողմից՝ ժողովրդի մի մասը դժգոհ լինելով հին լիազօրներից շատերի գործելակերպից՝ վհատեցրել է նրանց, ուստի, այդպիսով, կարելի է սպասել, որ նոր ընտրութիւնը զգալի փոփոխութիւն կառաջացնի դումայում։ Դա գուցէ անհրաժեշտ է թարմութիւն մտցնելու մեր քաղաքային վարչութեան կազմի մէջ։

Որսորդ

Բագու, 31 յուլիսի

Այսօր հողին յանձնեցին Բագուին շատ լաւ յայտնի հասարակական գործիչ՝ 70-ամեայ Քրիստափոր Սերգէեվիչ Անտօնեանին, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ, բաղկացած զանազան ազգութիւններից։

Կային արծաթեայ և այլ թանգագին բազմաթիւ պսակներ, երկու դիակառքի վրա խիտ-խիտ դասաւորված, զանազան ընկերութիւններից, վարչութիւններից և յարգողներից։ Եկեղեցու աւ.-ք. Գրիգորեանը ճառ արտասանեց նկարագրելով հանգուցեալի արժանաւորութիւններն և թւելով նրա՝ հասարակութեանը մատուցած արդիւնաւէտ ծառայութիւնները։ Ճառախօսը հրաւիրեց բազմաթիւ յուղարկաւորողների ուշադրութիւնը դէպի 80-ական թւականները և ցոյց տուեց հանգուցեալ Անտօնեանցին «մի կրակոտ, լուրջ, լուսամիտ գաղափարներով օժտված երիտասարդի, ստեղծված—ասես թէ—գործելու, և միայն գործելու համար»։

Բացի զանազան պատասխանատու պաշտօններ կատարելուց, հանգուցեալ Անտօնեանը, մօտ 30—35 տարի, և մինչև իր մահկանացուն, եղել է և տեղիս «Մարիինեան» իգական գիմնազիայի հոգաբարձութեան խորհրդի նախագահ և քաղաքային վարչութեան անդամ, քաղաքագլուխ և օրինակելի իրաւասու։

G.

Վերին Աղդան (Ղազախի գաւ.), 31 յուլիսի

Գիւղումս ևս մուտք գործեց խօլերան։ Ամսիս 11-ից մինչև օրս խօլերայով հիւանդացել են 18 հոգի, մեռել 5։ Այս մասին ժամանակին յայտնվեց գաւառական բժիշկ Սարգսեանին, որը մի քանի անգամ եկաւ գիւղս և հիւանդներին օգնութիւն հասցրեց։ Բժշկի կարգադրութեամբ մի ֆէլդշեր մշտապէս մնալու է այստեղ՝ մինչև հիւանդութեան վերջանալը։ Ղազախի մի քանի գիւղերում ևս տարածված է խօլերան։ Բայց ի՞նչ անի միակ բժիշկը Ղազախ-Շամշադնի երկու ամբողջ գաւառների ահագին թւով գիւղերին, կամ ո՞ր մէկին օգնութիւն հասանի։ Շատ ծանր և կրիտիկական է ժողովրդի դրութիւնը։ Աշխատանքի այս ամենաթանգ

բօպէներին, շատ շատերը ամէն բան թողած՝ փախչում են դէպի եայլաղները, իրանց գլուխներն ազատելու այս զարհուրելի ցաւից։ Վերջապէս անհրաժեշտ է, որ Քարվանսարա գիւղում բացվի հիւանդանոց, դեղատուն և պահվի մի բժիշկ ու ֆէլդշէր, որպէսզի թշուառ գիւղացիք այլևս զուր տեղը զոհեր չը տան, որ շատ շատերը ամենաթեթև և բուժելի հիւանդութիւններից անտեղի զոհ են գնում, որովհետև բժշկական զօրաւոր ձեռքը բացակայ է մեր շրջանից։

Քարվանսարան կենտրոն է մի շարք գիւղերի և շատ յարմար տեղ է յիշեալ հիմնարկութիւնները կառուցանելու համար։

Մեսրոպ ք. Տէր-Յարութիւնեան

ԱՄԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

Աբասթումանի առաղն այս տարի փայլում է անօրինակ լոյսով. չը տեսնված ու չը լսված բազմութիւն է գալիս։

Հանքային ջրերում պատահած խօլերայի մի քանի դէպքը Թիֆլիսի, Բագուի, Բաթումի և այլ վայրերի բնակիչներին մղում է այստեղ. դեռ մինչև այսօր գալիս են, իսկ շատերը տեղ չը գտնելով յետ դառնում։

Այսպիսի մի հոսանք ի հարկէ բացել է մեր տնատէրերի և հիւրանոցատէրերի առանց այն էլ գայլի ախորժակը. տիրում է մեծ թանգութիւն ամարանոցների և սենեակների։ 15—20 ր. սենեակը, մի փոքրիկ ու լղարիկ պատուհանով և ցածլիկ առաստաղով, տրվում է 60 րուբլով. 2 սենեակ և մի պատշգամբ առանց խոհանոցի՝ 230 ր.։ Հիւրանոցներում ազատ սենեակ չէք գտնի. 50 կոպէկանոց սենեակը օրական տրվում է 3 ր. 50 կ., 1 րուբլանոց սենեակը՝ 5 ր., 1 պատուհանով և ողորմելի պատշգամբով, միայն 3 աթոռով և 2 մահճակալով, մութ, անլոյս, անօդ, կատարեալ այր ներկայացնող սենեակը՝ օրական 5 ր.։ Ամսով համարեա սենեակ չէք գտնի. հիւրանոցի տէրը 10 օրվայ համար էլ՝ ինչպէս և ամսվայ՝ ձեզնից պահանջում է ամբողջ սեզոնի գինը՝ 100—150—200 ր. և առանց կարմրելու մի քանի օր անց նոյն սենեակը ցոյց է տալիս մի ուրիշին, որպէսզի ձեր գնալուց յետոյ տայ նրան՝ դարձեալ սեզոնի գնով. այդ կողմից կատարեալ քմահաճոյք է իշխում, ոչ մի կերպ նրանց հրէշային ախորժակը սանձել չէք կարող։ Ճաշն ամսական արժէ 2 տեսակը՝ 16 ր., սակայն չը գիտենք ինչ խիղճով է պատրաստվում, որ ուտողները շատ շուտով ստամոքսի խանգարումն են ստանում։

Նոյն տենդենցիան նկատելի է նաև առևտրականների մէջ. «միայն այս 2 ամիսն ենք աշխատում»—արդարանում են նրանք և ձեզ, օրը ցերեկով, շատ քաղաքավարի կերպով կողոպտում։ Արդէն Բօրժոմից նկատելի է ինչ-որ թշնամական դրութիւն. կարծէք ամարանոցաւորները մի գէթ են արել առևտրականներին, և սրանք նկրտում են կաշուից դուրս գալիս՝ վրէժխնդիր լինելու, մթերքների գները բարձրացնում են դարձեալ ըստ իրանց քմահաճոյքի. կաթն արժէր շիշը 8 կ., բայց այժմ՝ որովհետև պահանջ շատ կայ՝ 15 կ., խաղը՝ 40 կ., այժմ՝ 60 կ., ձուն՝ 6 հատը 5 կ., այժմ 1-ը՝ 2 կ., ճուտը՝ 13 կ., այժմ՝ 30 կ., Բօրժոմի ջուրը շշով մինչդեռ հեռու Ռուսաստանում արժէ 30 կ., նոյն ջուրը, առանց շշի, իրան Բօրժոմի մէջ՝ 25 կ., կաթը հիւրանոցներում շիշը՝ 40 կ.։ Ամբողջ Աբասթումանում կայ միայն մի դեղատուն, որտեղ գները դարձեալ բարձրացված են, իսկ շատ դեղեր անկարելի է այնտեղ գտնել։

Եւ այս տարի ամարանոցաւորները բնականաբար շատ դժգոհ են. մարդիկ հեռանում են նզովելով իրանց բաղդն և որոշելով այլ ևս ոտք չը կոխել այստեղ։ Միակ մխիթարողը բնութիւնն է, Աբասթումանի հարուստ, աննման բնութիւնը, բայց ափսոս, որ մարդու աւերիչ ձեռքը և անսանձ ագահութիւնը զրկում է ձեզ գէթ այդ բնութեամբ զուարճանալ. շրջակայքի սիրուն վայրերից են «Հիացման դուռը», «Թամարայի դղեակը», «Ակօբիլ», «Արազինդօ» և այլն. վերջինս այն վայրն է, ուր հանգուցեալ Թագաժառանգն ամենայն առաւօտ բարձրացել է բնութեան բարիքները վայելելու. մի փոքրիկ շինութիւն կայ այս սարի գլխին. ահա այստեղ Մեծ-Իշխանը հանգստանում էր և նախաճաշում. այդ սենեակն անփոփոխ մնացել է և ներկայումս յանձնված մի պահապանի, որն եկող հիւրերին պատուում է թէյով, բայց այդ թէյից շատ քչերն են օգտվում, քանի որ չափազանց թանգ է. մի ինքնաեռն առանց թէյի և շաքարի, արժէ՝ 1 ր., և եթէ երկրորդ անգամ լցնելու անհրաժեշտութիւնն ունենաք, պարտաւոր էք կրկին վճարել 1 ր.։ Տեսարանն Արազինդոյում սքանչելի է, բնութիւնը ճոխ, օդը զով, ջուրը սառը և չորս կողմը կուսական անտառներ. այստեղ կամ Ակօբիլում պէտք է շինվի Աբասթումանի ապագայ թոքախտաւորների սանատօրիան։

Աբասթումանի բնակչութիւնն որոշել է մի ձրի մանճկալ պահպանել. հանգանակութեամբ հաւաքված է մօտ 900 ր., իսկ զբօսանքից և մի ներկայացումից՝ մօտ 1000 րուբլի։

Աբասթումանի իւրաքանչիւր ամարանոցաւոր պարտաւոր է, ըստ կանոնադրութեան, 5 օրից յետոյ սեզոնի տոմսակ առնել, որպէսզի կարողանայ օգտվել տեղային աղբիւրներից. կան 2 տեսակ տոմսակներ — առանձին և ընտանեկան. բայց «ընտանիք» բառն էլ այստեղ մի տարօրինակ բացատրութիւն է ստացել. ընտանիքի անդամ չէ հաշվում ձեր եղբայրը, ձեր հարազատ հայրն ու մայրը, քոյրը, եթէ դուք ամուսնացած էք։ Մի խօսքով անյարմարութիւնների մի անվերջ շարան, որ թէ հիւանդների և թէ մանաւանդ առողջների համար՝ ի չիք է դարձնում բնութեան հարստութիւնը, մեղմ, զովաշունչ կլիման, գեղանի վայրերը, սառնորակ ու վճիտ աղբիւրներն և կենարար օդը։

Ահա, ընթերցող, Աբասթումանը, ուր առևտրականն ու առաջին հանդիպող բնակիչն էլ ձեզ հարցնում է՝ «որ եկել ես Աբասթուման, արդեօք այնչափ դրամ բերե՞լ ես, որ թումանն արասու տեղ ծախսես»։ Այո, այս տարի թումանն արասու տեղ են ծախսում, բայց ափսոս, որ միայն այս տարի, եկող տարի նոյն հիւրանոցատէրերն երևի արասին թումանի տեղ կընդունեն, միայն թէ իրանց դատարկ սենեակները վարձով լինի։

Աւ. Զէն

Աբասթուման, 26 յուլիսի

ՀԱՄՈՒՆԱՑԱԾ ԽՆԴԻՐ

Ղարաբաղի մայրաքաղաք Շուշին այնքան էլ հարուստ չէ դպրոցական հաստատութիւններով։ Գոյութիւն ունեցող դպրոցները՝ ռէալական, սեմինարիա, Մարիինսկի, Մարիամեան, քաղաքային և այլն՝ բաւարարութիւն չեն տալիս տիրող պահանջին. այդ բացը զգալի է մանաւանդ իգական դպրոցների վերաբերմամբ։

Դեռ առաջներում երկար ու բարակ խօսվել է Շուշում իգական գիմնազիա բանալու մասին, կամ գոյութիւն ունեցող Մարիինսկի դպրոցը վերածելու գիմնազիայի։ Եւ եթէ չեմ սխալվում, պաշտօնաւոր թոյլտւութիւն ստացված է եղել վերջինս համար։ Այսպէս թէ այնպէս, այդ հարցը մնացել է անլուծելի մինչև օրս։

Մի շարք հանգամանքներ ստիպում են ինձ ծանրանալ հասունացած այդ խնդրի վրա։

Շուշում գիմնազիա բանալու պատճառներից ամենագլխաւորը կայանում է այն մեծ հոսանքի մէջ, որ վերջին տասնամեակում սկսված է դէպի Թիֆլիս, Բագու և այլ քաղաքներ տեղս աւարտած օրիորդների կողմից։ Նրանք գնում են շարունակելու իրանց ուսումը, լրացնելու թերին, ստանալու միջնակարգ կրթութիւն։ Շատերը երբեմն հանդիպում են խոչընդոտների, իսկ մեծամասնութեանը աջողվում է մտնել գիմնազիա՝ պահանջվող քննութիւնները բռնելուց յետոյ, ի հարկէ։ Շատերն էլ, միջոցների սղութեան պատճառով, ստիպված են բաւականանալ Շուշում ստացած կրթութեամբ և նստել տանը։ Այստեղից պարզ է, որ օտար քաղաքներում ուսումն և կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւնը պատկանում է ունևոր դասակարգի աղջկերանց։

Իսկ ինչով է մեղաւոր չքաւոր դասակարգը, որ անկարող է լինում կրթութիւն տալու իր զաւակներին։

Այժմ դառնանք գիմնազիա բանալու միջոցներին։

Իր ժամանակին, տարիներ առաջ, գրված է եղել, որ յայտնի հարուստ Պ. Ղուկասեան նուիրաբերում է Շուշու իր հոյակապ տունը ապագայ գիմնազիայի համար, իսկ Դաւիթ Աւան-Իւզբաշեան յատկացրել էր 30 հազար րուբլի. եթէ չեմ սխալվում, ուրիշ նուիրատուութիւնների մասին էլ խօսք կար մամուլում։ Կարճ, սկզբում տաք-տաք խօսում էին այդ մասին, և կարծես թէ շուշեցիների վաղուցվայ իղձը իրականանալու վրա էր։ Ներկայումս, ինչպէս մեզ հաղորդում են հաւաստի աղբիւրներից, Ղուկասեան հրաժարվում է իր տունը տալուց՝ առարկելով որ իր մօր կենդանութեան օրօք դա մի անհաճոյ քայլ կը լինի զառամեալ մօր համար։ Բայց նա խոստանում է, որ ապագայում, իր մօր մահից յետոյ, անպատճառ այդ տունը նուիրաբերելու է քաղաքին։

Ինչ վերաբերում է Դ. Իւզբաշեանի 30 հազարին՝ մենք այժմս ոչինչ չը գիտենք այդ գումարի վիճակի մասին. պէտք է արձանագրել, սակայն, որ նա իր խոստումը կատարող անձերից է։

Մենք պնդում ենք գիմնազիայի վրա նաև այն պատճառով, որ շուշեցի բարեգործները շինած ունեն արդէն սեմինարիա, ռէալական դպրոց, հիւանդանոց և այլն. իսկ գիմնազիա դեռ չունենք. հարկաւոր է գիմնազիա, գիմնազիա և գիմնազիա...

Շուշու ազգաբնակութիւնն ևս, որի թիւը 30 հազարի է հասնում, պէտք է իր աջակցութիւնն ու մասնակցութիւնը ցոյց տայ այդ նուիրական գործի իրականացման մէջ. այն հասարակութիւնը, որ տարեկան մի քանի հազար րուբլի է ծախսում դրսում՝ օտարութեան մէջ իր աղջկանց կրթութեան վրա։

Մնում է, որ հանդէս գայ մէկը և գործի ինիցիատիվան վերցնի իր վրա և հարկաւոր բանակցութիւնները վարէ, ում հետ հարկն է. ցանկալի է, որ այդ գործի նախաձեռնութիւնը պատկանի Շուշու քաղաքային ինքնավարութեան։ Հարկաւոր է շտապեցնել, որովհետև այդ հարցը իր շուտափոյթ լուծումն է պահանջում։

Ոսկու-Զօն

Շուշի, 28 յուլիսի

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Օգոստոսի 9-ին կովկասեան զինւորական-շրջանային դատարանի սեսիան Եկատերինոդարում պիտի քննի 68 անարխիստ-կոմմունիստների գործը։ Նրանց վրա է բարդվում մի շարք պաշտօնական անձնաւորութիւնների սպանութիւնները և շատ կողոպուտներ։ Մեղադրանքը ձևակերպված է քրէական օրէնսգրքի 102 դ յօդուածի համաձայն։

Մեղադրվողների թւումն է, ի միջի այլոց, բժ. Մէերովիչը։ Նրան մեղադրում են անարխիստ-կոմմունիստների կազմակերպութեանը պատկանելուն և Եկատերինոդարի հիւանդանոցից իր տեսչութեան ժամանակ յիշեալ կուսակցութեան մի քանի անդամների փախուստին գործակցելու համար։

Մեղադրեալներին կը պաշտպանեն մայրաքաղաքի և գաւառական իրաւաբաններից աչքի ընկնող անձնաւորութիւններ, որոնց թւի մէջ են՝ Զօմենտօվսկին, Կարեագինը և Մանդելշտամը։ Մէերովիչին կը պաշտպանէ երդուեալ-հաւատարմատար Ն. Դ. Սօկօլովը։ («K. O. B.»)

ԽՕԼԵՐԱ

◆ Բիւլլետէն. — Օգ. 2-ի առ. ժամը 9-ից մինչև օգոստ. 3-ի առ. ժամը 9 ը Թիֆլիսում խօլերայով հիւանդացել են 2 հոգի, իսկ խօլերանման հիւանդութեամբ՝ 1 հոգի։ Հիւանդանոցում կային 36 հոգի, աւելացել է 1, առողջացել և դուրս է եկել 1, մեռել են 3, ներկայումս կան 33 հոգի։

◆ Օգոստոսի 2 ին Թիֆլիսում հիւանդացել են խօլերային նշաններով և ուղարկվել բարակները. 1) Ցիցիանովսկայա փողոց № 12 տանը՝ Թիֆլիսեցի Մարգարիտ Մըկրտումեան, 2 տ., 2) Մօրտիրնի նըրբափողոցում № 9 տանը՝ Եկատերինա Եփիմովնա Իվանովա, 38 տ., 3) Դէսիժմոնովսկայա հրապ. իջևանատեղիում, № 21 տանը՝ Ցարսկիէ Կոլոդցիից եկած Ֆեօդոր Իվանովիչ Երշակովը, 4) Աւճալեան փ. Գօնչարովայի տանը՝ Նիկիտ Մատվէևիչ Գէրասիմէնկօ, 37 տարեկան, որը մեռաւ։

Զինւորական հիւանդանոցի գլխաւոր բժշկի տուած տեղեկութեան համաձայն, յուլիսի 31-ին յիշեալ հիւանդանոցն է ուղարկված խոպերների գնդի կօզակ Իվան Գօնչարէնկօ։

◆ Զինւորական բժշկական շրջանային վարչութեան կարգադրութեամբ ներկայումս կազմակերպված են յատուկ թռուցիկ սանիտարական խմբեր հակա-խօլերային միջոցներ ձեռք առնելու համար։

◆ Սանիտարական ոստիկանութիւնը կնքել է Վեճինսկայա փողոցի վրա № 11 տան մէջ, II ոստիկանամասում, կվաս պատրաստող «Գէմօ» գործարանը, գտնելով նրան հակասանիտարական դրութեան մէջ. եղած պատրաստի կվասը, որպէս գործածութեան համար միանգամայն անպէտք՝ ոչնչացված է։

◆ Կարսում համաճարակը սկսվելուց մինչև յուլիսի 27-ը խօլերայով հիւանդացել են 249 և մեռել՝ 119 հոգի։

—

Պետերբուրգ, 2 օգոստոսի

Պետերբուրգում մի օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացել են 53, մեռել՝ 16, առողջացել՝ 50, հիւանդանոցներում մնում են 842 հոգի։

Ի նկատի ունենալով, որ քաղաքի խմելու ջուրը վարակված է, քաղ. վարչութիւնը անհրաժեշտ համարեց ձեռնարկել նոր ֆիլտրի կառուցման 400,000 րուբլի արժողութեամբ։ Ֆիլտրը պիտի պատրաստ լինի 1911 թւականին։

Մի շաբաթվայ ընթացքում Ալէքսանդրովսկում և իր գաւառում հիւանդացել են խօլերայով 204, մեռել՝ 93 հոգի։ Աստրախանի ամբողջ նահանգում հիւանդացել են 261, մեռել՝ 127 հոգի։ Եւպատօրիայում հիւանդացել են 22, մեռել՝ 19 հոգի։ Մոսկվայում մի օրվայ ընթացքում հիւանդացել են 6, մեռել՝ 3 հոգի։ Մի շաբաթվայ ընթացքում Նիկոլայեվսկում և իր գաւառում հիւանդացել են 336, մեռել 131 հոգի։ Համաճարակը սկըսվելուց մինչև այժմ հիւանդացել են 712, մեռել են 271 հոգի։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բարձրագոյն հաւանութիւն է գտել մինիստրների խորհրդի որոշումը՝ Պետական Դումային ներկայացնելու մի օրինագիծ Թիֆլիսում կառուցանելու յատուկ շէնք Կովկասեան թանգարանի և հասարակական մատենադարանի համար։ Շէնքի կառուցման համար յատկացվելու է 390,000 րուբլի։ Շէնքը կը վերջանայ 1913 թ-ին։

◆ Թիֆլիսի նահանգի հարկային տեսուչների համագումարը նշանակված է սեպտեմբերի սկիզբներում։

◆ Ներկայ տարվայ առաջին կիսամեակում Զուբալովի անուան քաղ. ժողովրդական տան գրադարան-ընթերցարանը յաճախել են 32,598 հոգի, որոնց տրված է եղել կարդալու համար գիրք՝ ընթերցարանում 16,865 օրինակ, իսկ տուն տանելու՝ 5073։ Նոյն ժամանակամիջոցում գրադարանին անդամագրված են եղել 436 հոգի, որոնցից հեռացել են՝ 255 հոգի, գլխաւորապէս ամառը Թիֆլիսից հեռանալու պատճառով։ Յաճախորդների մեծ թիւ եղել է յունվարին, այն է՝ 5,874 հոգի։ Ամենից շատ ընթերցանութեան գրքեր վերցրել են դարձեալ նոյն ամսում, այն է՝ 4,625 օրինակ։ Ի դէպ. լոյս է տեսել արդէն գրադարան-ընթերցարանի գրացուցակը։

◆ Ամիսներ առաջ Թիֆլիսում ձերբակալված տ. Մ. Նազարբէկը այս օրերս ազատվեց բանտից 5,000 րուբլի գրաւականի երաշխաւորութեամբ։

◆ Իւրիէվի ուսանողների էկսկուրսիան՝ ղեկավարութեամբ Պէնկովսկոյի՝ ճանապարհ կընկնի օգոստոսի 19—20-ին։ Տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմել ուսանող Ի. Դ. Գուլիսովին՝ «Тиф. Лист.»-ի խմբագրութեան մէջ, առաւօտեան 11 ժամից մինչև 1-ը։

◆ Լոյս տեսաւ «Տարազի» յուլիս-օգոստոսի համարը։ Նրա բովանդակութեան գլխաւոր մասը նուիրված է Կնուտ-Համսունին. նրա ծննդեան 50-ամեակի առիթով տրված է կենսագրութիւնը՝ իր լուսանկարով և թարգմանական կտորներ նրա «Արքայութեան շեմքում» գրուածքից։ Ապա զետեղված է Թիֆլիսի հանգուցեալ քաղաքագլուխ իշխ. Վ. Ն. Չերքեզովի լուսանկարը կենսագրական տեղեկութիւններով։ «Պարսկաստանի ապագան» վերնագրով քաղաքական տեսութեան առիթով տրվում են նախկին շահի եղբայր Մասուդ Միրզա-Շօա-Սալթանէի և Զիլլի-Սալթանէի պատկերները։ Վերջում գրախօսական մի մատենախօսութեամբ քննադատութեան է ենթարկվում Ահարոնեանի «Անդունդը» նոր վէպը։

◆ Օսմանեան պարլամենտի նախագահ Ահմէդ-Րիզան իր շնորհակալութիւնն է յայտնում Թիֆլիսաբնակ օսմանեան երկրի քաղաքացիներին և այն բոլոր անձանց, որոնք օսմանեան սահմանադրութեան տարեդարձի առիթով հեռագրով իրանց շնորհաւորութիւններն ու բարեմաղթութիւններն էին ուղարկել նրան որպէս պարլամենտի նախագահի։

◆ Ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ սովորաբար նոյեմբեր ամսին բոլոր կլուբների աւագների խորհուրդները կազմած պատրաստած են լինում յաջորդ տարվայ ելևմտի նախահաշիւը, Թիֆլիսի նահանգապետը մտադիր է մինչև այդ՝ տեղական Կրուժոկի շինութեան մէջ գումարել բոլոր կլուբների աւագների խորհրդակցութիւն, մշակելու նոր կանոններ լօտօ խաղի համար ապագայի նկատմամբ, որի եկամուտը առաջնակարգ աղբիւրներից մէկն է հանդիսանում։ Այդպիսով դիւրացրած կը լինի նախահաշւի կազմութեան խնդիրը իր ժամանակին։

◆ Երէկ արտակարգ գնացքով Բաթում ուղևորվեց Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչ գեն.-մայոր Նէյգէբաուէրը՝ դիմաւորելու երկաթուղիների վարչութեան կառավարիչ ինժ. Կօզիրեվին։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային ինժինէր Կօզնօվիցկին կազմած նոր նախահաշւի համաձայն՝ Կուր գետի վրա նորերս պատրաստված լողարանի համար պահանջվում է զուտ ծախք աւելի քան 41,000 րուբլի։

◆ Անդրկովկասեան մանկաբարձական ինստիտուտին կից նոր բաժանմունքի համար կառուցվելու է նոր շինութիւն։

◆ Լուսաւորութեան մինիստրութեան կից կազմված կօմիսիան, որի նախագահն է մինիստրի օգնական Գիօրգիէվսկին, պիտի մշակի միջնակարգ դպրոցների պարտաւորեցուցիչ առարկաների շարքում մտցվելիք զինւորական կամ տեսական և գործնական դասերի նախագիծը։ Այդ նոր առարկան հաւանօրէն կաւանդվի գիմնազիաների և ռէալական դպրոցների 2-րդ դասարանից սկսած։

◆ Յուլիս ամսվայ ընթացքում Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. ընթերցարանն են յաճախել ընդամենը 2,040 հոգի, որոնցից 1,726-ը արական, իսկ 314-ը իգական սեռից։ Այդ ժամանակի ընթացքում ընթերցարանում կարդալու համար տրված է 273 գիրք, իսկ գրադարանի բաժանորդներին տուն տանելու համար՝ 645 գիրք։

◆ Գօրու, Դուշէթի և Թիֆլիսի գաւառներում կարկտահարութեան և ցրտահարութեան շնորհիւ այս տարի մրգատուների բերքը, բացի սալորից, չափազանց վատ է։ Դուշէթի և Գօրու գաւառներում հացի բերքը լաւ է, իսկ ինչ վերաբերում է եգիպտացորենին՝ շատ տեղերում կարկուտից փչացած է և միայն Կասպիա ու Արագվա գետերի շրջանում բաւարար է։ Խոտի բերքը Զրօվի տեղերում, մանաւանդ առուոյտը, շատ աջող է։ Մինչև օգոստոս արդէն հաւաքել են 3 քաղ, 4-դն էլ սպասվում է շուտով։

◆ Սուխումի գիւղատնտեսական ընկերութիւնը նախորդ տարիների նման կազմակերպում է առաջիկայ սեպտեմբերին գիւղատնտեսական դասախօսութիւններ Սուխումի շրջանի 6 ռուսական և 6 էլ աբխազական գիւղերում։ Ընկերութիւնը դիմել է երկրագործական դեպարտամենտին խնդրելով գանձարանից 300 րուբլի օժանդակութիւն յիշեալ նպատակի համար։

◆ Թելաւի գաւառի Իկալտօ գիւղի համայնքի լիազօրութեամբ կալուածատէր իշխան Մաչաբելը դիմել է Կովկ. Կայս. Գիւղ. Ընկերութեան խորհրդին՝ խնդրելով մատնացոյց անել, թէ որտեղից և ինչ գնով նա կարող է բերել տալ կարկտի դէմ գործադրվող փոքրիկ թնդանօթներ։ Իկալտացիների դիմումի շարժառիթը եղել է այն հանգամանքը, որ իրանց հարևան Րուիսպիրի գիւղը, որը շարունակ վնասվում էր կարկտահարութիւնից, բերել տալով յիշեալ թնդանօթներից՝ այժմ ազատվել է խոշոր վնասներից, որովհետև թնդանօթաձգութեամբ աջողվում է կարկտի առաջն առնել։ Թնդանօթը նրանք, ինչպէս և Րուիսպիրի գիւղը, բերել են տալիս համայնական միջոցներով։

◆ Աստրախանում հինգ տարեկան մի տղայ գտել է կօնֆէտ ու վերցրել բերանը դրել։ Առաջացած պայթիւնից պատառ-պատառ է եղել բերանը։ Պարզվել է, որ կօնֆէտը լցված է եղել ինչ-որ պայթուցիկ նիւթով։

◆ Նովօրօսիյսկի քաղ. վարչութեան ծառայողներից մէկը սկսել է նախապատրաստական աշխատանքներ բնակարան վարձողների միութիւն կազմակերպելու համար։

ԼՈՒՐԵՐ ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Վրաց Դրամատիկական Ընկերութեան վարչութիւնը որոշել է առաջիկայ սեպտեմբերին հրաւիրել Վրաստանում գործող դրամատիկական ընկերութիւնների ներկայացուցիչների ժողով։

◆ Թիֆլիս է ժամանել վրաց յայտնի դերասան Վլ. Ալէքսի Մէսխիշվիլին, որը առաջիկայ սէզօնում խաղալով վրաց բեմի վրա, միաժամանակ վարելու է գլխաւոր ռէժիսսօրի պաշտօնը։ Նրա օգնականը լինելու է դերասան Շալիկաշվիլին։

◆ Երիտասարդ բանաստեղծ Ա. Շանշիաշվիլին գրել է երկու նոր պիէս՝ 1) «Շվէբիս Թաւադի» (ազատարար իշխանը) դրամատիկ. պօէմա, պրոլոգով, 5 գործողութեամբ և 2) «Շոթա», 4 գործ. պատմական դրաման, գրված տաղաչափ ձևով, որի մէջ գործող անձինքն են՝ դասական բանաստեղծ Շօթա Րուսթավելին, Թամար թագուհին, Շօթայի կինը և այլք։

◆ Առաջիկայ սէզօնում վրաց թատրոնում կը կազմակերպվի ռէժիսսօրական խորհուրդ։

◆ Ս. Գլախաշվիլին գրել է մի նոր պիէս «Դաղի» (դրօշմ) անունով, որը կը խաղացվի առաջիկայ սեզօնում։

◆ Վրացերէնի է թարգմանվել բելգիացի յայտնի ընկերվարական բանաստեղծ Էմիլ Վերհարնի «Թմբուկի ձայն» դրաման։

◆ Վրաց դերասանական խմբի մէջ մասնակցելու հրաւիրված է յայտնի դրամատիկ դերասանուհի Աննա Զմէիձէն։

◆ Ղ. Կարապետեանը թարգմանել է Շիրվանզադէի «Եւգինէն», որը պարբերաբար տպագրվում է վրաց «Սախալխօ Ֆուրցելի» լրագրի կիրակնօրեայ յաւելուածների մէջ։

ԻՒՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

I. Dr. Mentor Bouniatian, „Wirtschaftskrisen und Ueberkapitalisation“, S. 118, München. —II. Dr. Mentor Bouniatian, „Geschichte der Handelskrisen in England“, S. 312, München.

(Դր. Մենտոր Բունիաթեանի «Տնտեսական կրիզիսները և գերկապիտալիզացիան», եր. 188, Միւնխէն և նոյն հեղինակի՝ «Առևտրական կրիզիսների պատմութիւնը Անգլիայում», եր. 312, Միւնխէն։

Հետաքրքրական և քաղաքատնտեսութեան մէջ արժէքալից հարցեր է շօշափում դօկտօր Բունիաթեանը իր երկու աշխատութիւնների մէջ։

Առաջինը վերաբերում է կրիզիսների՝ որպէս արդիւնաբերական և սօցիալ-տնտեսական երևոյթի, թէօրիական հետազօտութեան, երկրորդը վերաբերում է կրիզիսների պատմա-քրօնիկական ուսումնասիրութեան։

Անշուշտ, առաջին թէ երկրորդ խնդիրը իրանց սուր բնաւորութեամբ վաղուց են յայտնի մասնագէտների ուշադրութիւնը գրաւել և պատկառելի գրականութեան նիւթ դարձել, այնպէս որ, նոր ու օրիգինալ բան, բացի պակասների լրացումից, դժուար էր սպասել Բունիաթեանի երկերից։ Անգլիան, ծովային առևտրի, միջազգային շուկաների անմրցակից տիրապետողի և ինդուստրիական կապիտալիզմի այդ դարաւոր կլասիք հայրենիքը՝ մշտական որրան է եղել ամենավաղ, ամենայաճախակի և ամենաուժեղ կրիզիսների։ Եւ Անգլիան իր բացառիկ օրինակով նոյնիսկ թէօրիական ընդհանրացումների հիմք է ծառայել կրիզիսների հարցում։

Ահա այդպիսի մի երկրի կրիզիսների պատմական ուսումնասիրութեանն է նուիրված Բունիաթեանի երկրորդ աշխատութիւնը։ Նա սկսել է կրիզիսների վաղ շրջանից՝ 1640 թւականից և հասցրել մինչև 1840-ը։ Դա նրա հետազօտութեան առաւելութիւններից մէկն է կազմում։ Բայց աւելի մեծ առաւելութիւնն է այն հանգամանքը, որ հեղինակը քննութեան չէ առնում կրիզիսների դէպքերը, որպէս կղզիացած փաստեր ու երևոյթներ, այլ ուսումնասիրում է նրանց՝ [illegible] անգլիական ողջ տնտեսական կեանքի կապակցութեամբ։ Որպէսզի հասկանալի լինի կրիզիսը՝ իր ծագումով, ընթացքով ու հետևանքներով, Բունիաթեանը հնարաւոր չափով պարզում է ձեր առաջ առևտրի, ինդուստրիայի, բանկային-կրեդիտային ձեռնարկութիւնների և փողային տնտեսութեան վիճակը, նրանց բոլորի փոխադարձ յարաբերութիւնները զանազան տարեթւերին և պերիօդներում։

Աւելի հետաքրքրական է, մեր կարծիքով, առաջին աշխատութիւնը։ Այդտեղ միայն կարելի է նկատել հեղինակի մասնագիտա-

կան պատրաստութիւնն ու քէօրիական խորութիւնը: Պէտք է ասել, որ Բունիաթեանը իր ընդհանուր վերլուծութիւնը և կրիզիսների [illegible] «Studien zur Theorie und Geschichte der Wirtschaftskrisen» [illegible]

[illegible] ...սիֆիկացիայի:

1) Հաղորդակցութեան միջոցների կրիզիսներ՝

ա) Փողային կրիզիս,

բ) Կրեդիտային կրիզիս:

2) Համաշխարհային հաղորդակց. կամ առևտրի կրիզիսներ՝

ա) Բարիքների (իրերի) հաղորդակց. կամ առևտր. ապրանքների կրիզիս,

բ) Կապիտալի հաղորդակց. կամ բօրսային կրիզիս:

3) Բարիքների (իրերի) արտադրութեան կրիզիսներ՝

ա) Ինդուստրիական կրիզիս,

բ) Ագրարային կրիզիս:

Այդ բոլորը բաժանում է նա սուր և մեղմ տեսակների, նայած մէկի կամ միւսի ընթացքի և ունեցած հետևանքների բնաւորութեան:

Այնուհետև հեղինակը անցնում է կրիզիսների առաջացման պատճառների կամ պայմանաւորիչ ազդակների վերլուծական ուսումնասիրութեան: Նա յիշատակում է կրիզիսների այսպէս կոչված՝ պերիօդիցիտետի (պարբերականութեան) փաստը (9—11 տարին մի անգամ նորմալ պայմաններում) Անգլիայում, Ֆրանսիայում և Ամերիկայում: Ի հարկէ, դա շատ վաղուց նրկատված և հաստատված երևոյթ է քաղաքատնտեսութեան մէջ և հիմք է ծառայել կրիզիսների թէօրիայի:

Այստեղ չենք կարող անուշադիր թողնել հեղինակի տեսական հայեցակէտը պարբերական կրիզիսների առաջացման պատճառների մասին:

Նա ցոյց է տալիս այն հակասութիւնը, որ գտնվում է. (եր. 177). «Մասնաւոր տնտեսութիւնների անսահմանափակ ակումուլացիայի (կուտակման) տենդենցի և կապիտալիզացիայի բացարձակ սահմանափակման միջև՝ հասարակական սպառման (Konsumtion) միջոցով, որը չունի նոյն էքսպանսիվ (տարածական) տենդենցը, ինչպէս մասնաւոր տնտեսութիւնների ակումուլացիան ունի»:

Ինչպէս տեսնում էք, Բունիաթեանը ներկայացնում է մասնաւոր և հասարակական հակամարտ տենդենցների կարևոր մոմենտներից մէկը կապիտալիստական արդիւնաբերակարգի հիմքերի մէջ:

Իսկ ինչ հետևանքներ են ունենում այդ խորաբմատ հակասութիւնները:

Նա գրում է յաջորդ երեսում. «Պարբերական տնտեսական կրիզիսը կազմում է արդիւնքը կամ կօրելատը այդ հակասութիւնների, որով վերջիններիս (հակասութիւն) ներգործութիւնը ժամանակաւորապէս կասեցնում է տնտեսական կեանքը և այնուհետև հարթվում է վերարտադրութեան ուղին»:

Ունենալով մի այդպիսի առողջ տեսակէտ կրիզիսների ծագման հիմնական պատճառների մասին, նա, բնականաբար, հակասում է այն ընդհանրացած մակերեսային կարծիքի դէմ, որ իբր կրիզիսները առաջանում են մասնաւոր տնտեսութիւնների պատահական թերութիւններից և որ, իբր, «համայնական և մասնաւոր տնտեսութեան նպատակները և սրանց հասնելու միջոցները ընթանում են զուգահեռաբար»: Մեր հեղինակը զգում է, ընդհակառակը, որ այդ երկու կարգի տնտեսութիւնները ունեն մեծագոյն մասով հակադիր ձգտումներ ու շարժումներ և այդ անհաշտ հակասութիւնները առաջ են բերում քայքայիչ ու խանգարիչ մօմենտներ տնտեսական կեանքի ծալքերում: Կարճ՝ ըստ Բունիաթեանի, կրիզիսը, ըստ ինքեան, կազմում է «անհրաժեշտ օրգանական արդիւնք տիրապետող տնտեսական կարգերի» (եր. 188. ընդգծումը իմն է):

Շատ գեղեցիկ: Բայց հէնց այստեղ ընդհատվում է այդ ճիշդ դատողութեան տրամաբանական կապը: Եթէ կրիզիսը տիրող տնտեսակարգի օրգանական ծնունդը կազմող մի անխուսափելի չարիք է, ապա տրամաբանական հետևողականութիւնը պահանջում է այսպէս դատողից՝ միտքը լրացնելու և ամբողջացնելու համար, յարակցել անմիջապէս հետևեալը. կրիզիսը, ինչպէս և նման շատ սօցիալ-տնտեսական բացասական երևոյթներ, չեն վերանայ արուեստական-պալիատիվ միջոցներով, մինչև որ սիստեմային-արմատական փոփոխութիւններով չը վերանայ տիրող տնտեսակարգը:

Այդպէս չէ դատում, դժբաղդաբար, դոկտոր Բունիաթեանը. նա ևս, նման գերմանական շատ տնտեսագէտների, ընդունում

ու հասարակական է պօզիտիվը և [illegible] նպատակը:

Բայց նա այդպէս կը գտնէր, եթէ Բունիաթեանը փոխարէն [illegible] Կարլ Մարքսը: Ե/կենսոհատ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) Գէորգ-Մաթոսայի «[illegible]», Ս. Պօլիս, 1910 թ., էջ 71, գինը 5 ղուր.: 2) [illegible] 3) [illegible] 4) [illegible] լիս, 1910 թ., էջ 128, գ. 50 կ.: 5) «Իսագիրք բնական պատմութեան», Բ. մաս (բոյս, մարդ և կենդանի), պատկերազարդ, կազմ. Տ. Գիւլալեան, Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 263, գ. 80 կ.: 6) «Փարոս» երկշաբաթաթերթի № 1 (25 յուլիս 1910 թ.), Բագու: 7) «Նոր դպրոց» ամսագրի № 6—7 (յունիս-յուլիս), Թիֆլիս, 1910 թ.: 8) «La Revue» հանդիսի № 15 (1 օգոստ.), Պարիզ, 1910 թ.: 9) «Աղբիւր» № 7—8 (յուլիս-օգոստոս), Թիֆլիս, 1910 թ.: 10) «Տարազ» հանդէսի № 7—8 (յուլիս-օգոստոս) Թիֆլիս, 1910 թ.:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գետաշէն գիւղ (Գանձակի գ.), 26 յուլիսի

Կարդալով «Մշակի» № 159-ում Գետաշէնից «Ականատես» ստորագրութեամբ գրված թղթակցութիւնը, հարկ եմ համարում ուղղել այն տեղեկութիւնները, որ Ականատեսը տուել է ընթերցողներին:

Ուսումնարանի յատկացրած հողը ոչ թէ երկու դեսեատին է, այլ հազիւ մէկ դեսեատին է (2200 քառ. սաժ.), սակայն այդ տարածութիւնից միմիայն մօտ կէս դեսեատին է (938 քառ. սաժ.) գործադրված թէ բանջարանոցի և թէ ծառատունկերի համար. միւս մասում գտնվում են թէ ուսումնարանը իր բակով և թէ մշակութեան համար անպէտք զառիվայրեր: Ականատեսը գրում է, թէ դպրոցի նախկին կառավարիչը բերել է տուել «հազարաւոր» բազմատեսակ պտղատու ծառեր... Ինձ թւում է, թէ գործին ծանօթ մարդը երբեք չի հաւատայ, որ «հազարաւոր» բազմատեսակ պտղատու ծառեր կարելի կը լինի մի որևէ խորամանկութեամբ տեղաւորել 600 քառ. սաժ. հողի վրա: Ուսումնարանն ինձ յանձնելիս նախկին աւագ ուսուցիչ Իսրայէլեանն ինձ յանձնել է յանձնարարական մատեանով 58 պտղատու ծառ և ոչ մի ծաղիկ: Հինգ տարվայ ընթացքում իմ ժամանակ չորացել է միայն 4 ծառ, այն էլ այն պատճառով, որ գիւղի այգետէրերը այգիների համար ջրահսկիչ չը բռնելու պատճառով՝ ջրից օգտվում էին շատ անհամահաւասար. ում այգին մօտիկ է, նա է օգտվում ջրից, իսկ ուսումնարանի այգին գտնվում է այգիների ամենավերջին ծայրում:

Ականատեսը գրում է, թէ ծառերի պտուղները «գողանւում են»: Զարմանալի մարդ է այդ Ականատեսը: Ականատես լինելով նա չէ տեսնում, որ ծառերի մեծամասնութիւնը ջահել է ու պտուղներ դեռ չէ բերում. չեղածից ինչ գողանան:

Բացի այդ, ծառերը մեր աչքի առաջ են բուսած. այդ ինչ են գողանում, որ մենք չենք տեսնում, այլ միայն Ականատեսի սուր աչքերն են տեսնում: Գանձարանը տարեկան բաց է թողնում այգու համար ոչ թէ 150—200 ր., այլ միայն 100 ր., այն էլ այգու վրա ծախսվում է տարեկան մօտ 30 ր., իսկ մնացածը գործադրվում է գիւղատնտեսութեան ուրիշ ճիւղերի վրա:

Հաշտարար միջնորդը նկատողութիւն է արել ոչ թէ ուսումնարանի անմաքրութեան պատճառով, այլ այն աղբի համար, որ պատրաստված է եղել հողը պարարտացնելու համար, նկատելով որ խօլերայի պատճառով ոչ մի աղբ չը պիտի պահել, թէկուզ ինչի համար որ լինի:

Մի խօսքով՝ կարդալով այդ յօդուածը, մարդ ակամայ գալիս է այն եզրակացութեան, որ գրողը ոչ թէ ընթերցողին մի որևէ ճիշդ տեղեկութիւն տալու, այլ ինձ վարկաբեկ անելու համար է գրել այդ յօդուածը: Իսկ ինչ վերաբերվում է ինձ յանձնըրված դպրոցի՝ ժողովրդի մէջ ունեցած համակրանքի դէմս ծխական դպրոցի, այդ մասին կասեմ, որ ուսումնարանական տարվայ սկզբում ծխական դպրոցի բոլոր աշակերտներն էլ գալիս են մեզ մօտ և միճակով ընդունելութիւն անելուց յետոյ, չընդունված երեխաներն են գնում այնտեղ:

Իմ կողմից այն կասեմ, որ Ականատեսը այնքան անբարեխիղճ մարդ է, որ այդ տեսակ ինսինուացիաներով ոտքի տակ է տալիս տպագրական այն խօսքը, որ հասարակ ժողովրդի մէջ սրբութիւն է համարվում:

Ուսուցիչ Ալէք. Պետրոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԷՍԸ ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

II

Բերլին, 6 օգոստոսի

Երէկ երեկոյեան բացվեց «ազատ քրիստոնէութեան և կրօնական առաջադիմութեան» համաշխարհային կոնգրէսը զանազան ծայրերից եկած մօտ 1500 հոգու ներկայութեամբ: Այնտեղ կարելի էր տեսնել ոչ միայն Եւրոպայի բոլոր ազգերի ներկայացուցիչներին—հօլլանդացի, ռուս, շվեդացի, նորվեգացի, ֆրանսիացի, իտալացի, անգլիացի, չեխ և այլն—այլ և բազմաթիւ ամերիկացիների, մինչև անգամ Աւստրալիայից ու Եապօնիայից, Հնդկաստանից ու Չինաստանից եկած մարդկանց, որոնք իրանց տարօրինակ զգեստով ու գլուխներով շատ-շատերի ուշադրութեան առարկայ էին դարձել:

«Ողջունի երեկոն» էր նշանակված այդ օրը: Դրա համար էլ առանձին հետաքրքրութիւն չէր ներկայացնում բովանդակութեան տեսակէտից: Մարդիկ ժողովվել էին միմեանց տեսնելու և իրանց երկիրներից բերած ողջոյններն յայտնելու կօնգրէսին: Որովհետև կօնգրէսի նախկին նախագահ Էլիօտը չէ կարողացել գալ Ամերիկայից, նրա կողմից մի քանի խօսք ասաց կօնգրէսի գլխաւոր քարտուղար ամերիկացի Վենդտեն և կօնգրէսի նախագահութիւնը յանձնեց հետևեալ տարիների համար գերմանական Րայխստագի անդամ Տրաուբին: Սա էլ ողջունելով եկած հիւրերին բաց արեց կօնգրէսը և յայտնեց, որ այնքան անսպասելի շատ են մասնակցողները, որ կոմիտէն ստիպված է եղել կօնգրէսի տեղը փոխելու և աւելի ընդարձակ շէնքի մէջ տեղաւորելու՝ Landwehrkasnio-ի նոր շէնքը Կենդանաբանական պարտէզի մօտ: Այնուհետև սկսեցին զանազան ազգերի ներկայացուցիչներն իրանց ողջունի ճառերը, ոմը ֆրանսերէն, ոմը անգլերէն, ոմը ջարդված գերմաներէն՝ ծիծաղ և ուրախութիւն յարուցանելով ներկայ եղող գերմանացիների մէջ: Այդ ճառերի բովանդակութիւնը բերել աւելորդ եմ համարում խսկապէս այն պատճառով, որ բաւական անբովանդակ էին և ջրալի, ինչպէս որ ուրիշ կերպ էլ չէր կարելի սպասել այդ օրը: Իմ և շատ ուրիշների ուշադրութիւնը յատկապէս գրաւեց «փոքրիկ» եապօնացու ճառը, որ իր ժողովրդի շնորհակալութիւնն յայտնելով գերմանական աստուածաբանական գիտութեան ու կրօնական կեանքի հանդէպ՝ շեշտեց, որ իրանք միայն ուրիշներից ստանալով եւ ուրիշներից սովորելով չեն կարող բաւականանալ, այլ նպատակ ունեն եւ ջերմապէս ձգտում են իրանց կողմից յուսատու փարոս լինել ուրիշների՝ Կորէայի, Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ առհասարակ ամբողջ Հեռաւոր Արեւելքի համար:

Այսքանը բաւական եմ համարում «ողջունի երեկոյի» մասին, որ 9-ից մինչև 12-ը տևեց:

Հետևեալ առաւօտեան, այսինքն այսօր, ժամը $8^1/_2$-ին նշանակված էր լիբերալ աստուածաբանութեան գլխաւորագոյն ներկայացուցչի՝ Բերլինի համալսարանի ուսուցչապետ Ադոլֆ Հառնակի դասախօսութիւնը՝ «Կրկնակի Աւետարանը Նոր Կտակարանի մէջ», համալսարանի ամենամեծ աուդիտօրիայում, որը մօտ 1000 մարդ է տանում և ծայրէ ի ծայր լիքն էր:

Հառնակի դասախօսութեան գլխաւոր միտքըն այն էր, թէ Նոր-Կտակարանի մէջ արդէն կայ այն կրկնակի Աւետարանը, որ յետագայում և մինչև այսօր գոյութիւն ունի քրիստոնէութեան մէջ: «Աւետարան» խօսքը, որ գործ են ածում միայն Մատթէոսն ու Մարկոսը, մէկ նշանակում է Յիսուսի քարոզը, այսինքն թէ՝ «Աստուծոյ արքայութիւնը մօտեցել է», մէկ էլ քարոզը Քրիստոսի մասին իբրև Աստուածորդու, այն մտքով, թէ միայն խաչվածին և յարութիւն առածին հաւատալով կարելի է Աստուծոյ արքայութեան բարիքները ձեռք բերել:

Այս երկրորդ աւետիքի ամենագլխաւոր ներկայացուցիչը Պօղոս առաքեալն է, բայց նրա ստեղծածը չէ այն: Այդ երևում է նրանից, որ առաքելական շրջանում Պօղոս առաքեալի այդպիսի քարոզչութեան դէմ ոչ մի հակառակութիւն չը կայ, ուրիշ խօսքով՝ ընդհանուր համոզմունքն է այն: Ի հարկէ Պօղոս առաքեալն էլ ունի առաջին աւետարանը, որի ամենագլխաւոր գաղափարն է «Աստուծոյ արքայութեան» գաղափարը: Քրիստոսի մահն ու յարութիւնը նրա հայեցքով Աստուծոյ փրկագործական խորհրդի կատարման վերջնական կէտն է:

Հարց է առաջ գալիս, թէ ծրտեղից է սկիզբն առնում երկրորդ աւետարանը: Հառնակը ցոյց է տալիս 4 աղբիւր. 1) Յիսուսն ինքը իր անձնաւորութիւնն ու գործը կապել է մեղքերի թողութեան հետ. յամենայն դէպս պահանջում է, որ իրան աշակերտեն ու հետևեն. «Ինձ մօտ եկէք, բոլոր վաստակածներ և ծանրաբեռնվածներ, ես կը հանգստացնեմ ձեզ»: 2) Չարչարվող մեսիայի գաղափարը այն ժամանակվայ հրէութեան մէջ կենդանի էր. յատկապէս Եսայի մարգարէի գրքի 53-դ գլուխը ուրիշ կերպ չէր կարող հասկացվել: 3) Պօղոս առաքեալն ամեն ինչ արտայայտում է ծայրագոյն հակադրութիւններով. այդ նրա մտածողութեան բնորոշ գիծն է: Այստեղ էլ նա աշացուցանել է աշխատում, որ Յիսուսը իր մահով ոչ միայն կատարել է օրէնքի պահանջը, այլ և դրանով յաղթահարել է մեղքի ոյժը, և իբրև յարուցեալ ներգործել է մարդկութեան հոգեկան վերանորոգութիւնը: 4) Պօղոս առաքեալի այդ քարոզի համար չափազանց նպաստաւոր հող էր պատրաստված հեթանոսութեան մէջ նրանով, որ այնտեղ էլ շատ տարածված էր մեռնող եւ յարութիւն առնող Աստուծոյ աւանդութիւնը (Mythus):

Այդպիսով այս երկրորդ աւետարանը դառնում է եկեղեցու քարոզութեան նիւթը և շատ անգամ բոլորովին յետ է մղում խսկականին, որ էր Յիսուսի քարոզը Աստուծոյ արքայութեան պ...լաման մասին:

Պէտք է մտածել, թէ ներկայ մարդկութեան համար առաջին աւետարանն էր լինելու անվիճելի, իբրև առասպելներից ու հրաշքներից ազատ աւետարան: Բայց ընդհակառակն վերջերս մի կռիւ է սկսված հէնց այդ աւետարանի դէմ, յօգուտ երկրորդի. այստեղ միասին են գործում պօզիտիվ աստուածաբանութիւնն (պահպանողական) ու Հեգելի և Հարտմանի դպրոցի փիլիսոփայութիւնը: Վերջինները՝ փիլիսոփաները բոլորովին ժխտում են Յիսուսի պատմական գոյութիւնը:

Նրանց հետ միասին գնալ մենք չենք կարող. որովհետև այն ժամանակ քրիստոնէութիւնից կը մնայ միայն մի «ստեղծագործութիւն» (Dichtung), որ շատերի համար կարող է գրաւիչ լինել, բայց շատերի համար էլ ընդհակառակն, քանի որ պատմական հիմք չունի: Այդ հարցերով կարծես կրկին զարթնում են Քրիստոսի մի և երկու բնութեան վէճերը, որ տեղի ունեցին սրանից 1500 տարի առաջ: Մենք մերժում ենք թէ մի և թէ երկու բնութեան ուսմունքը: Անկասկած է, որ մենք աստուածութիւնը, որ սէրութիւն և եւ սէր, միայն ճանաչել կարող ենք մարդկանց միջոցով և մարդկանց մէջ: Նրանով որ սէրութիւնն ու սէրը երևացել են Յիսուսի մէջ, մինչև այժմ մարդկութեանը ծանօթ ամենամեծ չափով, դրանով նա, իբրև աստուածային յատկութիւնների մարմնացում, դարձել է և կը մնայ մեզ համար իդէալ, որ մեզ ոյժ ու կարողութիւն է տալիս Նրա նման Աստուծոյ որդի դառնալու: «Ամեն քրիստոնեայ պէտք է ձգտի միւսի համար Քրիստոս դառնալու», այդ է քրիստոնէութեան ամենամեծ նպատակը (Օրիգենէսի խօսքերն են, Գ. դարում ասած) և այդ մտքով միայն առաջինի հետ երկրորդ աւետարանն էլ պէտք է մեզ համար կարևորութիւն ունենայ: Որովհետև առաջին աւետարանը ճշմարտութիւնն է բովանդակում, երկրորդը՝ ճանապարհն է դէպի այն, իսկ երկուսը միասին կեանք են առաջ բերում:

Որոտընդոստ ծափահարութիւններով վարձատրվեց դասախօսը իր չափազանց հետաքրքրական դասախօսութեան համար: Կօնգրէսի անդամները դեռ երկար ժամանակ համալսարանի առաջ կանգնած խումբ-խումբ վիճում էին նրա արծարծած հարցերի մասին:

Ճաշից առաջ կօնգրէսի այդ անդամները, որոնք Պոտսդամը չեն տեսել, գնացին այնտեղ մեծ խմբով, որտեղից վերադարձան երեկոյեան դէմ: Երեկոյեան ժամը 6-ին կօնգրէսի կողմից մի պսակ դրվեց Լութերի արձանի պատուանդանի վրա, որ ազատ քրիստոնէութեան առաջին քարոզիչներից մէկն էր նոր դարաշրջանում: Այնուհետև տեղի ունեցաւ կօնգրէսի անդամների համար եկեղեցական կօնցերտ Բերլինի հնագոյն եկեղեցիներից մէկում (Marien-Kirche am Neuen Markt), որի առաջ գտնվում է վերև յիշված Լութերի արձանը:

Ժամը 8-ին նշանակված են առաջին յօդուածումս յիշած 4 ժողովները, որ միաժամանակ են, որոնցից ամենագլխաւորը «կրօն ու սօցիալիզմ» նիւթի մասին է և անշուշտ ամենից աւելի բազմութիւն պիտի գրաւէ:

Երուանդ Տէր-Մինասեանց

(Դը շարունակվի)

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուղարկում եմ պօստով, վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի «Տրիումֆ» շեվիօտի մի ամբողջ կտոր $4^1/_4$ արշ., տղամարդկանց

ԶԳԵՍՏԻ համար 2 ր. 75 կ.

Չը նայած որ շատ էժան է, «ՏՐԻՈՒՄՖ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր լաւ կտորների յատկութիւնը—միանգամայն ամուր է, գործնական և շքեղ: Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն: Ճանապարհածախքը 55 կ.: Նոյնպէս ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործնական և գեղեցիկ ՊԻՋԱԿ 2 րուբլով տարվայ ամեն եղանակին մաշելու: Ճանապ. 55 կ.: 2 րուբլով ՇԱԼՎԱՐ ուղարկում եմ պատրաստ, ամուր և գործնական կտորից կարված: Ճանապարհածախքը 35 կ.: Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախքը իմ հաշւին: Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, фабрика ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ. Թղթակցութիւնները ռուսերէն:

(ա. օ.) (B. 50155) 870. 17—2

Երևանի ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ բարձր դասարանների համար հարկաւոր է
Մի լեզուագէտ-մանկավարժ
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ռուսաց լեզուի, ռուսաց գրականութեան և ռուսաց պատմութեան համար շաբաթական 24 դասով և 70 ր. դասագնով: Ցանկացողները իրանց խնդրագրերի հետ պէտք է ներկայացնեն ուսման իսկական վկայագրերը կամ նրանց վաւերացված պատճէնները:

Խնդրագրերը պէտք է ուղարկել մինչև օգոստոսի 20-ը Երևան՝ Հոգաբարձութեան հասցէով:

(ա. օ.) 899. 10—1

2 ԶԳԵՍՏ 5 Ր. 25 Կ.

Տարածելու նպատակով՝ մենք ուղարկում ենք 12 ր. փոխարէն 5 ր. 25 կօպէկով հետևեալ զգեստացու 2 կտորները. 1) $4^1/_4$ արշ. ֆրանս. տրիկօ տղամ. զգեստի համար, շատ ամուր, գործնական և մօդային նկարներով բրդէ կտոր: 2) 8 արշ. կտոր «Անգլէյ», կանանց ամբողջ զգեստի համար, միանգամայն մօդային և գեղեցիկ բրդէ կտոր: Այդպիսի 2 կտոր լաւ տեսակից՝ ուղարկվում ենք 5 ր. 75 կ.-ով: Ճանապարհածախքը 55 կ.: Երկու և աւելի զոյգ կտոր բերել տալուց ճանապարհածախքը մեր հաշւին: Ուղարկում ենք պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ.: Ի երաշխաւոր., եթէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում: Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, въ фабрику ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ. Թղթակցութիւնները ռուսերէն:

(ա. օ.) (B. 50257) 871. 17—2

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
ԱՐՇ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
ԽԱՒԱՐ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ
պատմուածքներ գիւղական կեանքից
307 էջ, գինն է 1 րուբլի

Այս պատմուածքներից մի քանիսը, օրինակ՝ «Վարոսի յաճախորդները», «Կարմիր ճիպոտը», «Սէրոբենց աթոռը» և այլն, տպագրված են եղել «Մուրճում» 1901—1902 թ. թ., իսկ միւսները հեղինակի անտիպ աշխատութիւններից են:

Խումբով գնողներին 20% զեղչ:

Դիմել հեղինակին՝ Батумъ, Государствен. Банкъ. Инспектору мелкаго кредита. А. Шахназаряну.

(չ. ու.) 896. 5—1

2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ 4 ՐՈՒԲԼՈՎ

Տղամարդկանց հագուստեղէնի շրջանում նորութիւն է «Շեվիօտ Տոյրինը»: Այնպիսի էժան գնով ինչպէս 2 րուբ., $4^1/_4$ արշ. կտորը, տղամ. ամբողջ զգեստացու, ոչնչով չէ տարբերվում արշ. 2—3 րուբ. արժեցող կտորից և ունի վերջինիս բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ բարձր տես. ամրութիւն, գործնականութիւն և էլեգանտութիւն: Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն: Այդպիսի 2 կտորը ուղարկվում է 4 րուբլով, ճանապարհածախսը՝ 70 կ., պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ.: 2-ից և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախքը ֆաբրիկայի հաշւին: Առանց ռիսկի, լրիւ երաշխաւոր., եթէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում: Պահանջները հասցէագրել. въ фабрику шерстяныхъ издѣлій Т-ВА «ЭХО», г. Лодзь, № 70.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն:

(ա. օ.) (B. 50359) 872. 17—2

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնի
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ
Հայ ընտանիքի և ինտելիգենտ վիպասանը:
(Առաջիկայ յօբելեանի առիթով)
Հրատարակութիւն «ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ» հանդէսի:

(օ. մ.) 898. 3—1

Լոյս են տեսել և վաճառվում են
ՆԻԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
կենսաբանական ուղղութեամբ կազմված
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ և ԿԵՆԴԱՆԻ (տարրական մարդակազմ. և կենդանաբանութիւն) 204 երես, 70 կօպ.
ԲՈՅՍ (տարրական բուսաբանութիւն) 128 երես . . 50 կօպ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ», «Կենտրոնական», «Գիր» և «Փարոս» գրավաճառանոցները կամ կազմողին հետևեալ հասցէով՝ Кочубеевскій переулокъ, 13.

Վաճառվում են նաև

Վիլհելմ Բէօլշէ.—«ՄԱՐԴՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ», գերմ. թարգմ. Նիկ. Սարգսեան, գինը 40 կօպ.
Նիկ. Սարգսեան.—«ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԳՈՅՆԵՐԸ» . . գինը 15 կօպ.

(օ. մ.) 889. 10—2

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

БАКУ, уголъ Красноводск. и Меркурьевск., телеф. № 10—56.

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական և առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշւապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թւաբանութիւն և թւաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրոյ մեքենայի վրա: Ցանկացողների համար՝ առանձին մեծագոյն լեզուներ և ստենոգրաֆիա:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւն՝ [illegible] և երեկոյեան 4—7-ը:

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (устав) և ծրագիրները (программы) ձրի և ուղարկվում են և ԶՐԿԱԲԱՐ. [illegible] Баку, управителю коммерческихъ курсовъ А. И. Тер-Каспаровъ.

(չ. ս.) 884. 20—2